

KU LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

MASTER OF SCIENCE IN DE VERGELIJKENDE

EN INTERNATIONALE POLITIEK

**De rol van het
verenigingsleven in het
vertrouwen in de EU bij
adolescenten in Vlaanderen**

Promotor : Prof. Dr. M. HOOGHE

Assessor : J. DE MOOR

MASTERPROEF

aangeboden tot het
verkrijgen van de graad
van Master of Science
in de Vergelijkende en
Internationale Politiek
door

Tom RAVYTS

academiejaar 2013-2014

KU LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

**MASTER OF SCIENCE IN DE VERGELIJKENDE
EN INTERNATIONALE POLITIEK**

**De rol van het
verenigingsleven in het
vertrouwen in de EU bij
adolescenten in Vlaanderen**

Promotor : Prof. Dr. M. HOOGHE
Assessor: J. DE MOOR

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad
van Master of Science
in de Vergelijkende en
Internationale Politiek
door
Tom RAVYTS

academiejaar 2013-2014

Inhoud

Voorwoord.....	6
Abstract	7
Inleiding.....	8
Literatuurstudie en theoretisch kader	12
Politiek vertrouwen	13
Vertrouwen in de Europese Unie	16
Jongeren en vertrouwen in de EU	19
Verenigingsleven en sociaal vertrouwen.....	20
Sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen.....	24
Verenigingsleven en politiek vertrouwen	27
Hypothesen.....	33
Methodologie.....	39
Data	39
Methode	41
Analyse.....	50
PRINCALS analyse	51
Beschrijvende statistieken	56
Inferentiële statistieken	61
Effect verenigingsleven op vertrouwen in de EU	61
Effect verenigingsleven op algemeen sociaal vertrouwen	66
Effect verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen op vertrouwen in de EU	71
Tabellen	77

Conclusie.....	83
Discussie.....	88
Bibliografie.....	91

Voorwoord

Deze masterproef is geschreven tot het verkrijgen van de Graad in de Master of Science in de Vergelijkende en Internationale Politiek aan de KU Leuven. Om te beginnen heb ik een startnota geschreven en afgegeven in december 2013, wat resulteerde in de uiteindelijke masterproef die u hier kan lezen. Ik ben dan ook tevreden dat ik deze masterproef succesvol voltooid heb. Deze studie heeft mij namelijk veel bijgeleerd over het beschrijven en onderzoeken van politicologische onderzoeksvragen.

Het onderwerp van deze masterproef interesseert mij erg, temeer omdat ik zelf actief lid ben van twee verenigingen, namelijk een sportvereniging handbal en de scouts. Ook de manier van onderzoek van behulp van statistische regressiemodellen vind ik uitdagend en interessant.

Tevens wil ik Dr. Marc Hooghe bedanken voor het promoten van mijn masterproef. Speciale dank gaat uit naar mijn begeleider Joost De Moor. Hij heeft mij degelijk begeleid doorheen het schrijven van dit werk. Zo kon ik mijn voorlopige documenten steeds naar hem doorverwijzen en kreeg ik er duidelijke feedback op. Eveneens zou ik het onderzoeksteam van de Parent-Child Socialization Study 2012 willen bedanken voor het ter beschikking stellen van hun data en verslagen waardoor ik deze studie heb kunnen voltooiën. Tot slot zou ik nog mijn ouders willen bedanken omdat zij mij de mogelijkheid tot het voltooiën van de studie hebben geboden.

Veel plezier met het doornemen van deze masterproef.

Ravyts, Tom

12/05/2014

Abstract

Deze masterproef focust op de rol van het verenigingsleven in het vertrouwen in de Europese Unie (EU) bij Vlaamse adolescenten. Mensen die actief zijn bij een vereniging hebben namelijk meer sociaal en politiek vertrouwen dan zij die niet actief zijn bij een vereniging. Deze studie is ontwikkeld met behulp van *Ordinary Least Square* regressiemethodes. Deze schatten het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU. De data komen van de *Parent-Child Socialization Study 2012* dataset. Deze bevat gegevens en houdingen van 3426 Vlaamse adolescenten van het derde jaar secundair onderwijs. De belangrijkste bevinding is dat verenigingsleven geen positief effect heeft op het vertrouwen in de EU, maar dat dit effect gemedieerd wordt door algemeen sociaal vertrouwen. Vlaamse adolescenten met veel algemeen sociaal vertrouwen hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die weinig algemeen sociaal vertrouwen hebben. Tenslotte blijkt het dat Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging wel meer vertrouwen hebben in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging, ongeacht hun algemeen sociaal vertrouwen of andere achtergrondkenmerken.

Inleiding

Bijna 200 jaren geleden benadrukte De Toqueville (1835, Chapter V, Book II) het belang van verenigingen voor de werking van een democratie. Hier benadrukte hij het belang van het verenigingsleven. Verder stelt hij dat burgerlijke verenigingen politieke verenigingen faciliteren. Daarnaast vormen mensen verenigingen voor het faciliteren van politieke doelen en om elkaar te helpen. De vrijheid van burgerlijke verenigingen is bijgevolg positief voor de rust en welvaart van de gemeenschappen. Verenigingsleven is dus goed voor de werking van een democratie en voor het engagement in de politiek (De Toqueville, 1835, Chapter VII, Book II; Almond & Verba; Easton, 1965, p. 114).

Putnam (1993) gaat verder op deze visie van De Toqueville. Hij stelt namelijk dat verenigingen een belangrijke factor zijn voor de stabiliteit van democratieën. Gemeenschappen met veel burgers die lid zijn van verenigingen vertonen patronen van burgerlijke betrokkenheid en sociale solidariteit. Dit betekent dat de overheid baat heeft bij een gemeenschap waar de burgers in verenigingen participeren. Verder stelt hij dat verenigingen een positief effect hebben op de solidariteit binnen groepen. Zo hebben mensen die lid zijn van een vereniging meer algemeen sociaal vertrouwen dan zij die niet lid zijn van een vereniging (Putnam, 2000, pp. 18-20; Stolle, 1998, p. 497; Freitag & Bühlmann, 2009, p. 1551; Brehm & Rahn, 1997, p. 1017). Uit sociale netwerken groeien namelijk normen van wederkerigheid. Dit alles maakt dat leden van verenigingen meer onderling en algemeen sociaal vertrouwen hebben. Omdat deze mensen meer algemeen sociaal vertrouwen hebben, zullen zij ook meer vertrouwen hebben in het politieke systeem (Putnam, 1993, p. 167).

De meeste bevindingen bovenaan zijn gevonden bij volwassenen en in de Verenigde Staten van Amerika. Nu is het de vraag of deze bevindingen zich ook voortdoen bij Vlaamse adolescenten en het vertrouwen in de Europese Unie (EU). Is er een relatie tussen

verenigingsleven en sociaal vertrouwen? Is er een relatie tussen verenigingsleven en het vertrouwen in de EU? Dit onderzoek spitst zich toe op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Het vertrouwen in de EU, als deelaspect van politiek vertrouwen, is alsmear belangrijker voor de lidstaten van de EU. Vlaanderen is een deelstaat van België, en België is een lidstaat van de EU. De EU is ook een democratie tegenwoordig. Omdat Putnam (1993) stelt dat vertrouwen belangrijk is voor de werking van een politiek systeem, is het vertrouwen in de EU aldus ook belangrijk voor de eigen werking ervan. De EU als overheid heeft baat bij een bevolking dat veel vertrouwen heeft in hun. Nu blijkt het dat het politiek vertrouwen bij Europese burgers, na een sterke daling van afgelopen tien jaar, de afgelopen jaren gestabiliseerd is (ESS Ronde 1 tot 6, 2002 tot 2012). Verder blijkt er ook een achteruitgang van het verenigingsleven (Putnam, 2000, p. 18; Putnam, 1995, p. 65). Met deze bevindingen in het achterhoofd is het interessant om het verenigingsleven en het vertrouwen in de EU, en de relatie tussen beiden, bij Vlaamse adolescenten te onderzoeken. Deze probleemstelling staat centraal in dit onderzoek.

Er zijn twee redenen waarom deze masterproef zich toespitst op adolescenten. Ten eerste zijn de houdingen en attitudes, zoals vertrouwen, van jongeren erg belangrijk. De houdingen die ze tijdens hun jeugd jaren krijgen blijven ongeveer stabiel als ze volwassen worden (Inglehart, 2008, p. 132). Wanneer de adolescenten volwassen worden, zullen de houdingen zoals politiek vertrouwen volgens Inglehart dus relatief stabiel blijven. Dit werkt dus ook zo met het vertrouwen in de EU. De tweede reden waarom dit onderzoek het effect van verenigingsleven op vertrouwen in de EU specifiek bij jongeren onderzoekt is omdat onderzoek bij jongeren over deze relatie relatief zeldzaam is. Daarom is het nuttig en interessant om deze relatie te onderzoeken bij de Vlaamse adolescenten.

Deze studie onderzoekt twee zaken bij Vlaamse adolescenten. Ten eerste gaat deze studie na of er een direct effect is van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU. Dit is de centrale

onderzoeksvraag van dit onderzoek. Wat betreft het directe verband tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen zijn er enkele positieve verbanden gevonden (Keele, 2007, p. 252; Putnam, 1993, p. 167). Zo is burgerlijk engagement belangrijk voor het politieke vertrouwen. Burgerlijk engagement duidt op het actief betrokken zijn in een vereniging.

Ten tweede gaat de literatuurstudie na of er een indirect effect is van verenigingsleven op politiek vertrouwen. Dit indirect effect zou deels kunnen gaan langs algemeen sociaal vertrouwen. Dan kan het zijn dat verenigingsleven naast een direct effect op politiek vertrouwen, ook een indirect effect heeft op politiek vertrouwen via algemeen of sociaal vertrouwen. Er kan dus een mediator effect optreden tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen. Hier is algemeen sociaal vertrouwen de mediator van het effect van verenigingsleven op het politiek vertrouwen. Theoretisch betekent dit dat leden die bij een vereniging zijn meer sociaal vertrouwen zouden hebben. Daarnaast heeft sociaal vertrouwen een positief effect op politiek vertrouwen (Tan & Tambyah, 2011, p. 371; Newton, 1999, pp. 185-186; Newton & Zmerli, 2011, p. 193; Kaase, 1999, pp. 13-14). Vervolgens kan het zijn dat sociaal vertrouwen een mediator is van het effect tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen. De literatuurstudie beschrijft bovenstaande verbanden en werkt ze theoretisch uit.

Deze masterproef onderzoekt bovenstaande relaties tussen verenigingsleven en vertrouwen in de Europese Unie. Het concept politiek vertrouwen dekt namelijk ook vertrouwen in de EU, daar waar de EU een politieke instelling is. De centrale onderzoeksvraag van dit werk luidt dan ook: ‘Wat is de rol van het verenigingsleven in het vertrouwen in de Europese Unie bij adolescenten in Vlaanderen?’ Deze studie behandelt jongeren van 14 à 15 jaar. De data van deze Vlaamse adolescenten komen uit de *Parent-Child Socialization Study 2012* (PCSS 2012). Deze studie gebruikt een *Ordinary Least Square* (OLS) regressie methode via SPSS om de relatie tussen verenigingsleven en vertrouwen in de EU bij de Vlaamse adolescenten te onderzoeken.

Deze masterproef bevat, na deze inleiding nog zes andere hoofdstukken. Het eerstvolgende hoofdstuk is de literatuurstudie en theoretisch kader. Dit beschrijft de theoretisch relevante bevindingen met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag. Dit deel gaat dieper in op de stellingen van in de inleiding. Het hoofdstuk is ingedeeld in stukken dat de belangrijkste concepten van dit onderzoek beschrijft en bevindingen met betrekking tot deze concepten weergeeft. Dit hoofdstuk zal eindigen met enkele hypothesen met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag 'wat is de rol van het verenigingsleven in het vertrouwen in de Europese Unie bij adolescenten in Vlaanderen'. Daarna volgt er een hoofdstuk over de methodologie. Dit hoofdstuk herhaalt de hypothesen en beschrijft hoe deze hypothesen onderzocht worden. Verder beschrijft dit hoofdstuk ook de gebruikte methode van het onderzoek van deze masterproef. Na het hoofdstuk methodologie komt er een hoofdstuk met de eigenlijke analyse en resultaten van de vooropgestelde hypothesen. Dit hoofdstuk geeft de bevindingen van het onderzoek weer. Het illustreert de bevindingen aan de hand van tabellen achteraan het hoofdstuk. Het eindigt met een korte uiteenzetting van de resultaten. Vervolgens komt het hoofdstuk met een conclusie aan bod. Deze conclusie is een samenvatting van deze masterproef. Het herhaalt de probleemstelling en beantwoordt de onderzoeksvraag en de bijhorende hypothesen. Ook is er ruimte voor een reflectie over de toekomst met betrekking tot de resultaten. Na de conclusie volgt het hoofdstuk met een discussie. Dit hoofdstuk beschrijft opvallende bevindingen uit het voorgaand hoofdstuk met de analyse en de resultaten. Verder geeft deze discussie het verschil weer tussen de bestaande bevindingen uit de literatuur en de bevindingen van deze masterproef. Ten slotte is er het afsluitend hoofdstuk met een bibliografie. Dit laatste hoofdstuk geeft alle geraadpleegde bronnen weer. De bronnen zijn gecategoriseerd per soort bron.

Literatuurstudie en theoretisch kader

Dit hoofdstuk biedt een theoretisch kader voor de verschillende concepten van de onderzoeksvraag zoals verenigingsleven, politiek vertrouwen en vertrouwen in de EU. Verder bevat het een uitgebreide literatuurstudie met wetenschappelijke bevindingen omtrent de relatie tussen deze concepten. Na het weergeven van het theoretisch kader en de literatuurstudie volgt een uiteenzetting van de verschillende hypothesen.

Dit hoofdstuk literatuurstudie en theoretisch kader bestaat uit zes delen. Het eerste deel omvat een verduidelijking van het concept 'politiek vertrouwen'. Om het vertrouwen in de EU te verduidelijken kan dit concept gebruikt worden. Het tweede deel beschrijft de evolutie van het vertrouwen van Europese burgers in de EU. Dit deel dient als bijkomende achtergrondinformatie. Het beschrijft de evolutie sinds het laatste decennium. Het derde deel handelt over het vertrouwen in de EU bij jongeren. Deze studie onderzoekt namelijk de relatie tussen verenigingsleven en het vertrouwen in de EU bij jongeren. Daarom is het nuttig om het vertrouwen in de EU bij jongeren ook apart te behandelen. Jongeren zitten namelijk nog in een socialisatieperiode Oen de houdingen zijn daarentegen verschillend van volwassenen. Het vierde deel van de literatuurstudie omvat een uiteenzetting van literatuur over de relatie tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen. Dit vierde deel vermeldt ook de belangrijke term sociaal kapitaal, waarvan verenigingsleven een onderdeel is (Putnam, 1995, p. 67). Het vijfde deel van de literatuurstudie beschrijft kort enkele bevindingen over het verband tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen. Deze literatuur is belangrijk omdat het effect van verenigingsleven op politiek vertrouwen deels via sociaal vertrouwen kan gaan. Het zesde deel behandelt de relatie tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen. Dit deel beschrijft bestaande theorieën en concrete onderzoeken die hebben bijgedragen tot de centrale onderzoeksvraag van deze masterproef. Tenslotte eindigt deze literatuurstudie met enkele hypothesen gebaseerd op de bestaande literatuur. Een hypothese

formuleert de centrale onderzoeksvraag. Deze hypothese zal de verwachte relatie tussen verenigingsleven en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten beschrijven. Verder geeft dit deel andere specifieke hypothesen weer op basis van algemene bevindingen in de literatuur. Het eigenlijk onderzoek toetst dan ook deze hypothesen via een kwantitatieve data-analyse met behulp van een OLS regressie methode op basis van een jeugdonderzoek bij adolescenten in Vlaanderen.

Politiek vertrouwen

Dit eerste deel van dit hoofdstuk van de literatuurstudie bevat een verduidelijking van het concept 'politiek vertrouwen'. Politiek vertrouwen kan meerdere definities hebben. Ter eenvoud beperkt deze masterproef zich tot één duidelijke en specifieke definitie van Miller (1974, p. 989):

"Political trust is the belief that the government is operating according to one's normative expectations of how government should function" (Miller, 1974, p. 989)

Politiek vertrouwen is dus het geloof dat iemand heeft dat de overheid handelt conform die persoon zijn normatieve verwachtingen van hoe een overheid zou moeten handelen. Deze definitie is gekozen om drie redenen. Ten eerste is de definitie zeer specifiek. Zo gaat het enkel om het normatieve geloof dat de overheid goed handelt. Ten tweede is de definitie theoretisch het sterkst. Dit is een gevolg van de eerste reden. Ten derde is deze definitie gekozen omdat ze ook het vertrouwen in een overheid als de EU inhoudt. Deze studie heeft namelijk het vertrouwen in de EU als onderwerp. Het betreft hier dus het geloof van iemand in het handelen van de EU als overheid conform die persoon zijn normatieve verwachtingen van hoe de EU zou moeten handelen. Deze definitie is nauw verwant met het concept legitimatie, dat slaat op een morele en legale acceptatie van het handelen van de overheid (Miller, 1974, pp. 989)..

Het concept *support* is ook verwant met het concept politiek vertrouwen. Volgens Easton (1965, p. 114) is *support* een belangrijke input van het politieke systeem. Ze is onmisbaar voor het functioneren van en het vertrouwen in het politieke systeem. Met het woord *diffuse support* verwijst Easton impliciet naar politiek vertrouwen. Een studie toont aan dat politiek vertrouwen, naast *political efficacy*, een van de meest gebruikte concepten is voor het meten van *diffuse support* (Iyengar, 1980, p. 249). Easton definieert *diffuse support* als volgt:

“A system [a political system] may seek to instill in its members a high level of diffuse support in order that regardless of what happens the members will continue to be bound to it by strong ties of loyalty and affection” (Easton, 1965, pp. 124-125).

Easton's (1965, pp. 124-125) concept *diffuse support* duidt op een algemener vertrouwen in het politiek systeem. Het betreft een vertrouwen dat steeds gebonden is aan loyaliteit en affectie, ongeacht de gebeurtenissen. Dit *diffuse support* bij de bevolking leidt dus tot loyaliteit en affectie dat men heeft ten opzichte van de overheid. Het reflecteert de veranderingen in de omgeving van het politiek systeem. Wanneer de overheid het slecht doet zal het vertrouwen bij de bevolking minderen. Gevoelens van legitimiteit voeden dit *diffuse support*. Concreet gaat het over de perceptie dat politieke instituties, normen en procedures en het gedrag van de politieke overheid conform de morele principes zijn en conform wat goed en eerlijk is (Easton, 1965, pp. 278-279). Dit is dus dezelfde visie als Miller (1974, pp. 989).

Verder is *political efficacy*, naast politiek vertrouwen, een ander veelgebruikt concept voor het meten van *diffuse support*. *Political efficacy* betekent dat men content is met het beleid van de overheid. De mensen evalueren de werking van de overheid positief (Iyengar, 1980, p. 250). Hier komt het verband tussen *political efficacy* en politiek vertrouwen dus naar boven. Beiden duiden op een gevoel van vertrouwen in de politieke instellingen en een positieve evaluatie ervan.

Easton stelt dan ook dat een hoog niveau van politiek vertrouwen, in de vorm van *diffuse support*, positief is voor de legitimatie en effectiviteit van de overheid (Easton, 1965, p. 114). Omdat de burger een groot vertrouwen heeft in de overheid, komt dit de overheid ook ten goede. Zo reageren de burgers op de vertegenwoordigers als ze vertrouwen hebben in de politiek door de vertegenwoordigers te herverkiezen. Dit politiek vertrouwen reflecteert dus de veranderingen in de omgeving van het politiek systeem (Easton, 1965, p. 111-120). De burgers evalueren de beleidskeuzes van de overheid positief. Als gevolg legitimeren de burgers het beleid van de overheid.

Ook Bianco (1994, pp. 1-21) schreef over het belang van politiek vertrouwen voor de legitimatie van de overheid. Hij somde enkele punten op waarom politiek vertrouwen belangrijk is voor de kiezers en voor de vertegenwoordigers. Ten eerste is het belangrijk om de kiezer te motiveren. Wanneer de kiezer de overheid in grote mate vertrouwt, zal de kiezer politiek gemotiveerd zijn en niet het gevoel hebben dat hij of zij politiek machteloos is. Ten tweede is het politiek vertrouwen van belang voor de brug tussen de kiezer en de vertegenwoordiger. Wanneer het politiek vertrouwen in de overheid ontbreekt bij de burgers, zal de kiezer zich verder distantiëren van de overheid. Een goede vertrouwensband brengt de burger dus dicht bij de overheid. Ten derde is politiek vertrouwen de essentie van een representatieve democratie. Een representatieve democratie is namelijk gestoeld op het mandaat dat de kiezer geeft aan zijn of haar vertegenwoordiger. Dit mandaat is een gevolg van het vertrouwen dat de kiezer heeft in zijn of haar vertegenwoordiger. Ten vierde is er het gemeenschappelijk belang tussen de kiezer en zijn politieke vertegenwoordiger. Er moet namelijk een gemeenschappelijk belang zijn tussen de vertegenwoordiger en de kiezer waardoor de burger vertrouwen heeft in de politiek die de vertegenwoordiger bedrijft. Ten vijfde is er de volkssoevereiniteit. Omdat het volk soeverein is, is het noodzakelijk dat ze vertrouwen heeft in de politiek. Volkssoevereiniteit betekent dat het volk de basis moet zijn van de beleidskeuzes van de overheid. Het politiek vertrouwen van de

burger is aldus de basis van de volkssoevereiniteit. Tenslotte is politiek vertrouwen ook essentieel voor de herverkiezing van de vertegenwoordigers.

Bovenstaande definitie van Miller (1974, p. 989, de bevindingen van Easton (1965, pp. 111-120) en Bianco (1994, pp. 1-24) beschreven kort wat politiek vertrouwen inhoudt en toonden het belang van dit politiek vertrouwen in een politiek systeem. Het vertrouwen in de EU is een belangrijke input voor het politieke systeem van de EU en het beleid ervan. De burger moet de EU normatief legitimeren. De politici en ambtenaren van de EU hebben dus duidelijk baat bij een hoog politiek vertrouwen van de kiezers. De kiezer kiest namelijk zelf zijn vertegenwoordigers bij de EU. Het is dus essentieel dat deze kiezers vertrouwen hebben in hun vertegenwoordigers bij de EU.

Vertrouwen in de Europese Unie

Data van de European Social Survey (ESS), een grootschalig onderzoek dat sinds 2002 om de twee jaar data en houdingen van Europeanen verzamelt, tonen aan dat het vertrouwen in de nationale politiek en vertrouwen in de politici in Europa het laatste decennium relatief stabiel is gebleven (European Social Survey Ronde 1 tot 6, 2002 tot 2012). Verder is het ook interessant om te kijken hoe het staat met het vertrouwen in de Europese Unie (EU).

Zo zijn er de gegevens van de Standard Eurobarometer 79. De ondervraagden zijn respondenten van de 27 lidstaten van de Europese Unie, de zes kandidaat-lidstaten (Kroatië, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Turkije, IJsland, Montenegro en Servië), en de Turkse Cypriotische Gemeenschap in het deel dat niet wordt gecontroleerd door de regering van Cyprus. Kroatië is vandaag de dag geen kandidaat-lidstaat meer maar een volwaardig lid van de EU. Echter, deze Standard Eurobarometer dateert van 2013 en toen waren ze nog geen volwaardig lid van de EU.

De Standard Eurobarometer 79 (2013) en de data van de ESS (2002 tot 2012) tonen twee belangrijke bevindingen. Ten eerste voelt 62% van de Europese burgers zich burger van de EU. Dit cijfer is relatief

stabiel sinds 2010 (Standard Eurobarometer 79, 2013, p. 5). Ten tweede vertrouwt 31% van de Europese burgers de EU. In 2004 was dit cijfer nog 50%. Toch is het vertrouwen in de EU vanaf 2011 redelijk stabiel gebleven (Standard Eurobarometer 79, 2013, p. 9; ESS Ronde 5 en 6, 2002 tot 2012).

Onderstaande tabel geeft de cijfers weer van de ESS Ronde 1 tot en met 6 (2002 tot 2012) met betrekking tot het vertrouwen in de nationale politiek, het vertrouwen in de EU en het vertrouwen in de politici. De cijfers gaan van 0 tot 10. 0 staat voor totaal geen vertrouwen. 10 staat voor volledig vertrouwen. Wat blijkt uit de tabel is dat het vertrouwen overal lichtjes is gedaald sinds 2002, maar dat het wel stabiel is gebleven sinds 2010. Ook valt het vertrouwen in de EU ongeveer samen met het vertrouwen in de nationale politiek. Verder is het vertrouwen in de EU sinds 2006 net iets hoger dan het vertrouwen in de nationale politiek en in de politici.

	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Vertrouwen nationale politiek	4,90	4,59	4,46	4,19	3,84	4,09
Vertrouwen in de Europese Unie	4,71	4,56	4,59	4,49	4,22	4,25
Vertrouwen in politici	3,90	3,63	3,57	3,28	3,14	3,36

Tabel 1 Bron: ESS Ronde 1 tot 6, 2002 to 2012

Vertrouwen bij Europese burgers; 0 = totaal geen vertrouwen tot 10 = zeer veel vertrouwen

Nu rijst de vraag of vertrouwen in de EU gelijk is aan vertrouwen in de nationale politiek. Zoals de tabel van de ESS Ronde 1 tot 6 (2002 tot 2012) hierboven weergeeft, evolueert het vertrouwen in de nationale politiek sterk gelijkend met het vertrouwen in de EU. De tabel doet blijken van een positieve samenhang tussen vertrouwen in de nationale politiek en het vertrouwen in de EU. Deze eventuele samenhang is relevant omdat het vertrouwen in de nationale politiek een voorspeller kan zijn van het vertrouwen in de EU en vice versa. Wel is het zo dat het vertrouwen in de EU steeds net iets groter is dan het vertrouwen in de nationale politiek, al is het verschil klein.

Onderzoek van Hartevelt, van der Meer en De Vries (2013, p. 19-20) geeft antwoord op de vraag of vertrouwen in de nationale politiek gelijk is aan vertrouwen in de EU. Initieel onderzochten ze wat de verklaringen zijn voor het vertrouwen in de EU. Hier gebruikten ze gegevens uit de Eurobarometer om hun verklaringen te testen. Er zouden drie mogelijke verklaringen kunnen zijn. Ten eerste is er de verklaring van het vertrouwen in de EU gebaseerd op *rationaliteit*. Het vertrouwen in de EU zou een uitkomst zijn van het evalueren van de werking van de EU. Hoewel dit volgens Hartevelt e.a. een zwakke verklaring bleek, kan deze wel toenemen in de toekomst omdat de actoren van de EU alsmaar belangrijker worden sinds de EU meer en meer bevoegdheden krijgt toegeschreven. Ten tweede is er de verklaring van het vertrouwen in de EU gebaseerd op *identiteit*. Het vertrouwen in de EU zou hier de uitkomst zijn van een emotionele gebondenheid aan de EU. Dit bleek de zwakste verklaring van de drie. Ten derde is er de verklaring van het vertrouwen in de EU gebaseerd op *extrapolatie*. Bij extrapolatie is het vertrouwen in de EU het verlengde van het vertrouwen in de nationale politiek. Extrapolatie bleek de beste verklaring van de drie te zijn voor het vertrouwen in de EU. Het komt er dus op neer dat een groot deel van het vertrouwen in de EU niet gerelateerd is aan de EU zelf. Rationele evaluatie van de EU, noch de emotionele gebondenheid aan de EU speelt een rol. Het is vooral het nationale vertrouwen dat het vertrouwen in de EU bepaalt.

Toch kan de extrapolatie ook omgekeerd zijn. Zo vonden Chiru en Gherghina (2012, p. 239) bij respondenten in Centraal Europa dat het vertrouwen in de nationale politiek een spill-over is van het vertrouwen in de EU. Deze bevindingen van Hartevelt e.a. en Chiru en Gherghina komen overeen met de cijfers in de tabel van de ESS. Het vertrouwen in de EU is ongeveer gelijk aan het vertrouwen in de nationale politiek.

Deze paragraaf behandelde het vertrouwen in de EU. De belangrijkste bevindingen zijn de volgende. Na een significante daling een decennium geleden van het vertrouwen in de EU bij Europese burgers is deze sinds 2010 toch relatief stabiel gebleven. Dit vertrouwen in de EU vertoont eenzelfde evolutie als het vertrouwen in de nationale politiek. Extrapolatie en spill-over bleken de beste verklaringen van het vertrouwen in de EU.

Jongeren en vertrouwen in de EU

Wat betreft het vertrouwen in de EU bij jongeren zijn twee belangrijke bevindingen uit een rapport van de Europese Commissie in 2012 relevant (Europese Commissie, 2012, pp. 13-14). De Europese Commissie baseert zich op gegevens van de Standard Eurobarometer 78.

Ten eerste vinden jongeren (15 tot 24 jaar) in vergelijking met ouderen zichzelf meer burger van de EU. Respondenten werden ondervraagd en onderverdeeld in leeftijdsgroepen. Ze moesten antwoorden in welke mate ze zich burger van de EU voelden. Er waren vier antwoordcategorieën gaande van ‘yes, definitely’, tot ‘no, definitely not’. 70% van de jongeren duiden een van de eerste twee categorieën aan. Dit betekent dat ze zich in grote mate burger van de EU voelen. Bij oudere respondenten (65 jaar en ouder) was dit percentage maar 55%. Ten tweede hebben jongeren in vergelijking met ouderen een positiever beeld van de EU. Zo heeft 50% van de jongeren een positief beeld van de EU. Bij de ouderen is dit percentage veel lager. Deze bevindingen impliceren dat de jongeren over het algemeen een positievere houding hebben tegenover de EU

dan ouderen. Als er een generatiewissel plaatsvindt, zal een oudere generatie plaatsmaken voor een jongere generatie. Deze jongere generatie heeft meer vertrouwen in de EU en zal het gemiddeld vertrouwen in de EU dus doen stijgen. Omdat de houding van de jongeren redelijk stabiel blijft naarmate ze ouder worden (Inglehart, 2008, p. 132), zal het vertrouwen in de EU bij jongeren ook stabiel blijven naarmate ze ouder worden.

Deze paragraaf behandelde kort het vertrouwen in de EU bij jongeren. 50% van de jongeren heeft een positief beeld van de EU. Dit is significant hoger dan het percentage bij ouderen. Verder voelen jongeren zich ook meer burger van de EU dan ouderen. Dit alles betekent dat naarmate de jongere generatie de oudere vervangt, het gemiddeld beeld van de EU positiever zal worden bij de bevolking.

Verenigingsleven en sociaal vertrouwen

Er is veel literatuur over verenigingsleven (Putnam, 1993; 1995; 2000). In zijn werk beschrijft Putnam de bevindingen van De Toqueville (Putnam, 1993, pp. 89-90). Volgens De Toqueville hebben verenigingen een intern effect op hun leden en een extern effect op de samenleving. Enerzijds hebben verenigingen een intern effect op hun leden. De leden van verenigingen hebben meer politieke kennis, hebben meer sociaal vertrouwen en doen meer aan politieke participatie dan personen die niet bij verenigingen zitten. Anderzijds hebben verenigingen een extern effect op de politiek en de samenleving. Zo dragen netwerken en verenigingen bij tot effectieve sociale collaboratie. Verder stelt Putnam (1995) dat verenigingsleven een onderdeel is van sociaal kapitaal. In een interview definieerde hij sociaal kapitaal als volgt:

“By analogy with notions of physical capital and human capital--tools and training that enhance individual productivity--"social capital" refers to features of social organization such as networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit”(Putnam, 1995, p. 67)

Uit bovenstaande definitie blijkt dat sociaal kapitaal drie kenmerken heeft: netwerken of verenigingen, normen van wederkerigheid en sociaal vertrouwen. Putnam's analyse komt erop neer dat sociale netwerken, zoals actief zijn in verenigingen, zorgen voor normen van wederkerigheid en het verhogen van het sociaal vertrouwen. Verder concludeert hij dat netwerken en verenigingen niet enkel belangrijk zijn voor politieke stabiliteit en effectief regeringsbeleid zoals vermeld in de inleiding, ook blijken leden van verenigingen meer sociaal vertrouwen te hebben. Zo stelt hij dat mensen die participeren in verenigingen meer sociaal vertrouwen hebben. Deze personen hebben meer onderling vertrouwen. Ze werken meer samen en het leidt tot meer ondersteuning bij de leden. Dit onderling vertrouwen en samenwerking hebben op hun beurt een positief effect op het algemeen sociaal vertrouwen. Omgekeerd hebben mensen die niet actief zijn in verenigingen minder onderling vertrouwen. Als gevolg hebben deze mensen ook minder algemeen sociaal vertrouwen. De verklaring van dit verband tussen verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen zit vervat in het feit dat leden van een vereniging meer kenmerken van altruïsme vertonen, meer wederkerig vertrouwen hebben en belang hechten aan het algemeen goed (Putnam, 1993, p. 183; 1995, p. 67; 2000, p. 18-22; Freitag & Bühlmann, 2009, p. 1551).

Wat het verband tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen betreft, blijkt er geen verschil tussen verenigingen met leden met gelijke kenmerken en verenigingen met leden die verschillend zijn. In beide verenigingen hebben de leden meer algemeen sociaal vertrouwen dan mensen die niet in verenigingen zitten (Freitag & Bühlmann, 2009, pp. 1540-1551). Verder blijkt dat mensen betrokken in meer geëngageerde verenigingen meer vertrouwen hebben dan mensen in minder geëngageerde verenigingen. Geëngageerde verenigingen zijn verenigingen waar de leden zeer actief bij betrokken zijn. Het zijn verenigingen waar de leden veel tijd en moeite in steken. Hoe meer geëngageerd een vereniging is, hoe hoger het algemeen sociaal vertrouwen zal zijn bij de leden van deze vereniging (Stolle, 1998, pp. 1545-1551).

Tot slot blijkt het effect van burgerlijk engagement op sociaal vertrouwen sterker dan het effect van sociaal vertrouwen op burgerlijk engagement (Brehm & Rahn, 1997, p. 1017). Concreet betekent dit dat in de relatie tussen burgerlijk engagement en sociaal vertrouwen, het burgerlijk engagement een groter effect heeft op het sociaal vertrouwen dan het sociaal vertrouwen heeft op burgerlijk engagement.

Deze paragraaf behandelde de relatie tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen. Wat blijkt is dat mensen die actief betrokken zijn in verenigingen meer sociaal vertrouwen hebben. Ze werken meer samen en ze ondersteunen elkaar. Dit onderling vertrouwen binnen leden van verenigingen heeft op zijn beurt weer een positief effect op het algemeen sociaal vertrouwen. Leden van verenigingen vertonen tenslotte meer kenmerken van altruïsme en hechten ook meer belang aan het algemeen goed. Naast de centrale onderzoeksvraag van deze masterproef van het effect van verenigingsleven op vertrouwen in de EU, zal dit onderzoek ook bovenstaand verband tussen verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten als aparte hypothese onderzoeken. Deze specifieke hypothese luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.’

Het hoofdstuk analyse van deze masterproef probeert een gemeenschappelijke component verenigingsleven aan te maken. Deze analyse zal dan een gemeenschappelijke variabele zoeken achter verschillende soorten verenigingen waar de Vlaamse adolescenten actief in zijn. Wanneer dit niet lukt maakt SPSS een dummyvariabele aan die aangeeft of de adolescent bij een van de vermelde verenigingen in de vragenlijst van de PCSS 2012 zit of niet. Verder analyseert deze masterproef enkele verenigingen apart. Deze verenigingen van de jongeren zijn de volgende: religieuze of levenbeschouwelijke verenigingen, jongerenafdeling van een

politieke partij, vrijwilligerswerk, cultuur- of kunstverenigingen en jeugdverenigingen. Deze vijf verenigingen zijn gekozen omdat ze inhoudelijk het meest zinvol zijn om in verband te brengen met politiek vertrouwen. Het deel 'verenigingsleven en politiek vertrouwen' van dit hoofdstuk zal dit behandelen. Deze literatuurstudie beschrijft geen bestaande literatuur met betrekking tot het verband tussen deze vijf specifieke soorten verenigingen en sociaal vertrouwen. Dit gebeurt niet omdat deze huidige paragraaf reeds genoeg verbanden beschreef over het verband tussen sociaal vertrouwen en verenigingsleven in het algemeen. De specifieke hypothesen van het verband tussen de vijf soorten verenigingen en algemeen sociaal vertrouwen zijn de volgende:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.’

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.’

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.’

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.’

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.’

Sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen

Deze masterproef onderzoekt als hoofdvraag de relatie tussen verenigingsleven en het vertrouwen in de EU. Uit de literatuur in bovenstaande paragraaf blijkt er een positief verband tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen. Als er ook een verband zou zijn tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen, dan kan het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU ook deels gaan langs sociaal vertrouwen. Deze paragraaf behandelt bestaande literatuur over deze relatie tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen.

Verscheidene studies bevestigen een positieve samenhang tussen sociaal vertrouwen en institutioneel vertrouwen. Zo bleek er in de studie van Putnam (1993, p. 182) in Italië dat in regio's waar weinig politiek vertrouwen was, er ook weinig sociaal vertrouwen was. Verder was de evaluatie van de overheid beter in regio's waar ook veel sociaal vertrouwen was. Ook in Nederland is er onderzoek gedaan naar de relatie tussen sociaal vertrouwen in politiek vertrouwen. Daar blijkt het dat mensen met veel sociaal vertrouwen, meer vertrouwen hebben in de overheid. Van de mensen met veel sociaal vertrouwen, vertrouwt 66% het Nederlandse parlement en 47% de Nederlandse overheid. Van de mensen met weinig sociaal vertrouwen, vertrouwt maar 47% het Nederlandse parlement en maar 30% de Nederlandse overheid. Omgekeerd geldt dezelfde relatie. Van de mensen die de overheid vertrouwen, heeft 73% ook sociaal vertrouwen. Van de mensen die de overheid niet vertrouwen, heeft maar 56% sociaal vertrouwen (de Hart, 1999, 232-233; Dekker & de Hart, 1999, 324-325).

Ook elders in Europa blijkt er een positief verband tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen (Newton, 1999, pp. 183-185; Brehm & Rahn, 1997, p. 1018). Europeanen die veel sociaal vertrouwen hebben blijken dus ook meer vertrouwen te hebben in hun overheid. Mangum vond deze relatie ook bij Afro-Amerikanen (Mangum, 2011, p. 593). De Afro-Amerikanen die te kennen gaven veel vertrouwen in de andere burgers te hebben, hadden ook

significant meer vertrouwen in de instituties dan Afro-Amerikanen die weinig vertrouwen in andere burgers hebben.

Deze paragraaf behandelde de relatie tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen. Uit bovenstaande alinea blijkt dat er inderdaad een positief verband is tussen deze twee factoren. Mensen met meer sociaal vertrouwen hebben vaak meer politiek vertrouwen dan mensen met weinig sociaal vertrouwen. Omgekeerd hebben mensen met meer politiek vertrouwen vaker meer sociaal vertrouwen dan mensen met weinig politiek vertrouwen.

Deze masterproef onderzoekt als hoofdvraag de relatie tussen verenigingsleven en vertrouwen in de EU bij jongeren. Uit voorgaande paragraaf is gebleken dat er een positieve relatie bestaat tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen. Uit deze paragraaf is gebleken dat er een positieve relatie bestaat tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen. Bijgevolg onderzoekt deze masterproef als aparte hypothese een indirect effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, via sociaal vertrouwen. Verenigingsleven kan een effect hebben op het vertrouwen in de EU. Maar wanneer sociaal vertrouwen ook in het model wordt opgenomen, kan het zijn dat het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU verkleint, omdat dit effect deels langs sociaal vertrouwen gaat. Dit effect noemt men een mediator effect. Zie het volgend hoofdstuk 'Methodologie' voor meer uitleg over dit soort effect. De specifieke hypothese van dit mediator effect luidt als volgt:

‘Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

Ook hier zal de masterproef de vijf soorten verenigingen apart toetsen. Deze vijf hypothesen luiden dan als volgt:

‘Het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

‘Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

‘Het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

‘Het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

‘Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van

algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.’

Verenigingsleven en politiek vertrouwen

Voorgaande bevindingen bevestigen dat verenigingsleven een positieve invloed heeft op sociaal vertrouwen, alsmede dat sociaal vertrouwen een positieve invloed heeft op politiek vertrouwen zoals op het vertrouwen in de EU. Dit hoofdstuk geeft literatuur weer van deze directe verbanden tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen weer. Verder geeft het ook verbanden weer tussen verenigingsleven en vertrouwen in de EU bij jongeren.

Wat betreft het verband tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen zijn er vaak positieve relaties gevonden. Zo gaat de dalende trend in het vertrouwen in de overheid in de VSA gepaard met een gelijkaardige dalende trend in burgerlijk engagement (Keele, 2007, p. 252). De analyse van Keele bevatte vier soorten burgerlijke engagement: participatie in gemeenschapsorganisaties, politieke participatie en participatie in publieke zaken, vrijwilligerswerk en informeel sociaal contact. Tijdens periodes van laag vertrouwen in de overheid waren de slechte prestaties van de overheid ook belangrijk, maar het laag burgerlijk engagement bleek beslissend. Dit betekent dat burgerlijke betrokkenheid een belangrijke factor is in het vertrouwen in de overheid, zelfs belangrijker dan de prestaties van de overheid. De redenering is als volgt. Mensen die minder burgerlijk engagement hebben voelen zich meer politiek machteloos dan mensen die wel burgerlijk engagement hebben. Als gevolg van dit gevoel van politieke machteloosheid hebben ze ook minder politiek vertrouwen. Burgerlijk engagement, en dus ook verenigingsleven heeft een positief effect op het politiek vertrouwen. Opnieuw stelde Mangum (2011, p. 595) dit effect ook vast bij Afro-Amerikanen.

Verder vond ook Hooghe (2003, p. 109) dat mensen in Vlaanderen die lid zijn van verenigingen zich minder politiek machteloos voelen dan mensen die niet lid zijn van verenigingen. De gebruikte verenigingen in de analyse die een significant effect vertoonden

waren de volgende: politieke verenigingen, religieuze verenigingen, nieuwe sociale bewegingen, jeugdbewegingen en cultuurverenigingen. Vlamingen die lid zijn van een van voorgaande verenigingen voelen zich minder politiek machteloos dan Vlamingen die geen lid zijn van voorgaande verenigingen.

Brehm en Rahn (1997, p. 1018) daarentegen vonden geen direct effect tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen. Wel impliceren ze een indirect effect. Zoals hierboven reeds vermeld in de vorige paragraaf bleek uit de studie dat verenigingsleven een positief effect heeft op algemeen sociaal vertrouwen. Brehm en Rahn impliceren verder dat dit sociaal vertrouwen een positief effect zou kunnen hebben op politiek vertrouwen (zie vorige paragraaf over de relatie tussen sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen).

Ondanks de bevindingen van Brehm en Rahn, geeft deze paragraaf een directe positieve relatie weer tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen. Deze masterproef onderzoekt deze relatie met betrekking tot het vertrouwen in de EU bij jongeren. Samenvattend, deze paragraaf toont aan dat de mate van verenigingsleven een belangrijke factor is in het politiek vertrouwen of in het vertrouwen in de EU. Ook bij jongeren is deze relatie vastgesteld zoals blijkt uit de paragrafen hieronder. Uit de literatuurstudie blijkt dus dat er een positieve relatie is tussen verenigingsleven en het politiek vertrouwen. De verwachting is dat deze relatie ook geldt voor verenigingsleven en het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. De hoofdhypothese luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.’

Zoals reeds vermeld zal het hoofdstuk 'Analyse' van deze masterproef proberen een gemeenschappelijke component 'verenigingsleven' aan te maken via datareductie of door het maken van een dummyvariabele. Verder onderzoekt deze masterproef vijf specifieke verenigingen bij jongeren apart. Onderstaande paragrafen

beschrijven bestaande literatuur met betrekking tot het verband tussen de vijf gekozen verenigingen en politiek vertrouwen of vertrouwen in de EU.

Religieuze of levensbeschouwelijke verenigingen

Om te beginnen blijkt het dat verzuilde mensen in Vlaanderen meer vertrouwen hebben in overheidsinstellingen dan niet verzuilde mensen. Mensen die lid zijn bij een religieuze verenigingen voelen zich ook minder politiek machteloos dan mensen die niet lid zijn van een religieuze verenigingen (Hooghe, 2003, p. 132; p. 109). Deze laatste bevinding duidt dus op een positieve relatie tussen religieuze activiteiten en politiek vertrouwen of vertrouwen in de EU.

Het positief verband tussen religieuze activiteiten en politiek vertrouwen, dit keer vertrouwen in de EU, doet zich ook voor bij jongeren. Met *support in the European Union* als afhankelijke variabele, blijkt het dat religieuze jongeren, katholieken en protestanten, meer vertrouwen hebben in de EU dan niet religieuze jongeren. Verder blijkt dat katholieke jongeren meer vertrouwen hebben in de EU dan protestantse jongeren. De conclusie is hier dat seculiere jongeren minder vertrouwen hebben in de EU dan meer religieuze jongeren. Naarmate het secularisatieproces in de EU, en de toenemende secularisatie van de jongeren, zou dit verband wel eens negatieve gevolgen kunnen hebben voor de EU. Tenslotte blijken jongeren die participeren in religieuze activiteiten meer politiek geëngageerd (Nelsen & Guth, 2003, pp. 105-107; Smith, 1999, pp. 574-575).

Bovenstaande bevindingen met betrekking tot de relatie tussen religieuze activiteiten en politiek vertrouwen of vertrouwen in de EU vallen ook binnen de relevantie van deze masterproef. Omdat de literatuur veelal positieve relaties weergeeft, gaat deze masterproef ook uit van een positief verband, evenals bij de vier volgende verenigingen. De specifieke hypothese voor het verband tussen actief zijn bij een religieuze vereniging en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.’

Jongerenafdeling van een politieke partij

Deze paragraaf beschrijft het verband tussen jongeren die lid zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij en politiek vertrouwen. Zo blijkt het dat mensen die politiek participeren of lid zijn bij een politieke partij meer politiek vertrouwen hebben dan mensen die niet politiek participeren of niet lid zijn van een politieke partij (Keele, 2007, p. 252; Hooghe, 2003, p. 109; Fennema & Tillie, 2001, p. 26; Stolle & Rochon, 1998, pp. 58).

De redenering hierachter is dat mensen die politiek actief zijn, logischerwijze ook meer politiek vertrouwen hebben. Deze mensen zijn vertrouwd met de politiek en willen zich er daarom ook voor engageren. Daaruit volgt dat ze meer vertrouwen in de politiek hebben dan mensen die niet politiek participeren of niet lid zijn van een politieke partij.

Deze paragraaf beschreef bevindingen over het verband tussen lid zijn bij een politieke partij of politieke participatie en politiek vertrouwen. Deze masterproef onderzoekt ook dit specifiek verband bij Vlaamse adolescenten en het vertrouwen in de EU. De hypothese van dit verband luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.’

Vrijwilligerswerk

Wat betreft vrijwilligerswerk zijn er veel positieve verbanden gevonden met politiek vertrouwen. Zo stelde Putnam dat vrijwilligerswerk een essentieel onderdeel is van sociaal kapitaal (Putnam, 2000). Daaruit volgt dat het ook essentieel is voor de

democratie. De redenering hierachter is dat vrijwilligersverenigingen sociale netwerken binden. Het creëert banden tussen gelijkgezinden en het bouwt bruggen tussen verschillen bij individuen. Het feit dat deze mensen meer solidair zijn dan mensen die geen vrijwilligerswerk doen, maakt dat vrijwilligerswerk een basis is voor een democratische en burgerlijke maatschappij. Deze mensen hebben als gevolg ook meer vertrouwen in de politiek (Newton, 2001, pp. 205-206; Keele, 2007, p. 252; Bekkers, 2012, p. 225; Fennema & Tillie, 2001, p. 26).

Anderzijds is er ook kritiek op het positief effect van vrijwilligerswerk op politiek vertrouwen. Ten eerste zou er geen effect zijn omdat de school of het werk de productie van sociaal en politiek vertrouwen realiseert. Er is weinig tijd voor vrijwilligerswerk naast school en werk en daaruit volgt dat politiek vertrouwen niet door het vrijwilligerswerk komt (Levi, 1996, p. 48).

Een tweede kritiek heeft te maken met de oorzaak en gevolg relatie. Zo is het moeilijk te stellen dat vrijwilligerswerk de oorzaak is van politiek vertrouwen. De relatie zou eerder of evenzeer de andere richting uitgaan. Mensen met veel politiek en sociaal vertrouwen gaan sneller vrijwilligerswerk doen dan mensen met weinig politiek of sociaal vertrouwen (Van Deth, 1997, pp. 11-15). Merk op dat deze kritiek ook geldt voor de relatie tussen verenigingsleven en sociaal vertrouwen, dat behandeld is enkele pagina's hierboven. Ook daar kan het effect dus in de andere richting lopen.

Deze paragraaf beschreef de bevindingen over het verband tussen actief zijn in vrijwilligerswerk en politiek vertrouwen. Deze masterproef zal ook dit verband onderzoeken bij de Vlaamse adolescenten. Deze specifieke hypothese luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.’

Cultuur- of kunstverenigingen

De laatste soort vereniging waar deze masterproef zich op toespitst is de cultuur- of kunstvereniging. Ook hier geeft de literatuur positieve verbanden weer tussen cultuurverenigingen en politiek vertrouwen. Zo vergeleek een studie het politiek vertrouwen van leden van verschillende verenigingen in Amsterdam. Daaruit bleek dat maar liefst de helft van leden van een culturele vereniging vertrouwen heeft in de politiek. Dit cijfer was beduidend hoger dan het economische of zelfs politieke verenigingen. Leden van de laatstgenoemde verenigingen hebben dus minder politiek vertrouwen dan leden van een cultuurvereniging (Stolle & Rochon, 1998, p. 58). Opnieuw is hier de redenering dat leden van cultuurverenigingen banden creëert tussen de individuen. Deze positieve band tussen de individuen zorgt ervoor dat ze meer vertrouwen hebben in elkaar en bijgevolg ook in de politiek.

Tenslotte vond ook Hooghe (2003, p. 109) een positief verband tussen het lidmaatschap bij een cultuurvereniging en politiek vertrouwen in Vlaanderen. Vlamingen die lid zijn van een cultuurvereniging hebben meer politiek vertrouwen dan Vlamingen die niet lid zijn van een cultuurvereniging.

Deze voorlaatste paragraaf beschreef de bevindingen van het verband tussen cultuurverenigingen en politiek vertrouwen. Deze specifieke hypothese bij Vlaamse adolescenten en het vertrouwen in de EU luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.’

Jeugdvereniging

Wat betreft de relatie tussen het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en politiek vertrouwen verwijst deze paragraaf deels terug naar de voorgaande paragraaf over de relatie tussen vrijwilligerswerk en politiek vertrouwen. Actief betrokken zijn bij

een jeugdvereniging is in principe ook een soort vrijwilligerswerk. Zo doen vele jeugdverenigingen acties voor goede doelen of helpen ze degenen die hulp nodig hebben. Voor meer informatie over deze verbanden zie opnieuw voorgaande paragraaf over vrijwilligerswerk.

Verder zijn leden van jeugdverenigingen meer sociaal geëngageerd en zijn ze betrokken in de activiteiten van hun gemeente. Vaak werken ze ook samen met het gemeentebestuur om hulp te bieden aan bepaalde projecten. Tenslotte maken leden van een jeugdvereniging, en zeker leden die overgaan tot het leiden van een jeugdvereniging, vaak later de stap om in lokale besturen of raden te zetelen. Goed geëngageerde leden van jeugdverenigingen komen later bijvoorbeeld in de jeugdraad van de gemeente terecht. Dit alles maakt logischerwijze dat jeugdverenigingen een positief effect kan hebben op het politieke vertrouwen.

Deze laatste paragraaf behandelde het verband tussen het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en politiek vertrouwen. Deze masterproef zal deze masterproef de relatie tussen het actief lid zijn bij een jeugdvereniging en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten toetsen. Deze laatste specifieke hypothese luidt als volgt:

‘Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.’

Hypothesen

Bovenstaande paragrafen formuleerden reeds een aantal hypothesen. Deze paragraaf herhaalt kort de verschillende hypothesen zodat er een duidelijk beeld naar voor komt van wat deze masterproef precies tracht te onderzoeken. De methode van onderzoek van deze hypothesen komt aan bod in het volgende hoofdstuk 'Methodologie'.

De centrale onderzoeksvraag in deze masterproef luidt: ‘Wat is de rol van verenigingsleven in het vertrouwen in de EU bij adolescenten in

Vlaanderen.’ Na het doornemen van de literatuur is de verwachting dat er een positieve relatie is tussen verenigingsleven en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. De eerste hypothese luidt daarom als volgt:

H1: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

Zoals reeds vermeld, zal de analyse ook vijf soorten verenigingen apart behandelen. Ook hier is de verwachting een positieve relatie tussen de verenigingen en vertrouwen in de EU. Deze hypothesen zijn de volgende:

H1a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

H1b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

H1c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

H1d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

H1e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

Verder blijkt uit de literatuurstudie dat er een positieve relatie is tussen verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen. De verwachting is dus dat er ook een positieve relatie is tussen verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. De hypothese is als volgt:

H2: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

Ook hier analyseert deze masterproef enkele soorten verenigingen apart. De analyse zal dan opnieuw de relatie tussen de vijf verenigingen en vertrouwen in de EU apart analyseren. Deze hypothesen luiden als volgt:

H2a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

H2b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

H2c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

H2d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

H2e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen

dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

Tenslotte zou het ook kunnen dat algemeen sociaal vertrouwen een mediator is van het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij adolescenten in Vlaanderen. Dit zou des te meer plausibel lijken als H2 of H2a, H2b, H2c, H2d en H positieve en significante verbanden vertonen. Theoretisch betekent dit mediator effect dat het totale effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bestaat uit enerzijds het directe effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU en anderzijds het indirecte effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU via sociaal vertrouwen. De verwachting is dus dat verenigingsleven een positief effect heeft op het algemeen sociaal vertrouwen (H2 of H2a, H2b, H2c, H3d en H3e) en dat dit algemeen sociaal vertrouwen ook een effect heeft op het vertrouwen in de EU. Zo zou er naast het directe hoofdeffect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU (H1 of H1a, H1b, H1c, H1d en H1e) ook een indirect mediator effect zijn van verenigingsleven op vertrouwen in de EU via de mediator algemeen sociaal vertrouwen.

De meting en toetsing van deze derde en laatste hypothese gebeurt door toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen bij het regressiemodel van H1 of H1a, H1b, H1c, H1d en H1e. Het directe effect wordt weergegeven door het directe effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU. Wanneer na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen blijkt dat het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU verkleint, zal deze verandering te wijten zijn aan het effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU. Deze masterproef onderzoekt ook dit mediator effect bij de Vlaamse adolescenten. Deze derde en laatste hypothese luidt als volgt:

H3: Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van

algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Opnieuw behandelt de analyse de vijf aparte verenigingen in afzonderlijke hypothesen. Deze afzonderlijke hypothesen analyseren het mediator effect zoals hierboven beschreven bij de reeds genoemde verenigingen, algemeen sociaal vertrouwen en vertrouwen in de EU apart. Deze laatste hypothesen luiden als volgt:

H3a: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

H3b: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

H3c: Het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

H3d: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of

kunstvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

H3e: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Deze masterproef onderzoekt bovenstaande 3 hypothesen en de bijhorende extra hypothesen via statistische regressiemodellen met een OLS (*Ordinary Least Square*) regressie methode. Door toevoeging van extra controlevariabelen, zoals bijvoorbeeld achtergrondkenmerken als geslacht en onderwijsvorm, tracht deze masterproef bovenstaande hypothesen te controleren. Zo zou het bijvoorbeeld kunnen dat een enkel geschat regressiemodel met maar een enkele onafhankelijke variabele verenigingsleven, een positief effect geeft op het vertrouwen in de EU. Maar, wanneer na toevoeging van extra onafhankelijke controlevariabelen het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU verzwakt of verdwijnt, is dit te wijten aan het effect dat de controlevariabelen hebben op de afhankelijke variabele vertrouwen in de EU. Deze masterproef voegt de extra achtergrondkenmerken toe als controlevariabelen bij elke hypothese.

Methodologie

Dit hoofdstuk beschrijft hoe deze studie de verschillende hypothesen onderzoekt. Eerst volgt een beschrijving van de gebruikte data. De data vloeit voort uit de *Parent-Child Socialization Study 2012* (PCSS 2012). De PCSS 2012 is een jeugdonderzoek waarbij adolescenten van 14 jaar in Vlaanderen werden ondervraagd. Het tweede deel beschrijft de methode van de eigenlijke analyse. Een kwantitatieve analyse met SPSS zal de hypothesen toetsen. De OLS regressie methode wordt gekozen omdat deze het best parameters kan schatten bij een afhankelijke en een (of meerdere) onafhankelijke variabele(n). De keuze voor SPSS is gemaakt omdat dit statistisch programma een van de meest gebruikte programma's in de sociale wetenschappen is om beschrijvende statistieken te berekenen en regressiemodellen te schatten.

Data

De toetsing van de onderzoeksvraag en bijkomende hypothesen zal gebeuren met behulp van de data uit de PCSS 2012 dataset. PCSS 2012 is een jeugdonderzoek dat leerlingen van het derde jaar secundair onderwijs en hun ouders in Vlaanderen bevroegt via een enquête. Het betreft de eerste wave. In 2013 was er een tweede wave, maar deze studie gebruikt enkel de eerste wave van 2012. Dit onderzoek gebruikt de data van de ouders niet omdat ze irrelevant zijn. Uit het technisch rapport blijkt dat de bevroegde adolescenten ongeveer 14 jaar waren. De enquête is nuttig omdat ze, naast de standaard achtergrondkenmerken, vragen bevat over verenigingsleven, algemeen sociaal vertrouwen, politiek vertrouwen en vertrouwen in de EU. Uit de case selectie blijkt dat er 59 verschillende scholen geselecteerd waren. De geselecteerde scholen waren allemaal scholen binnen de Vlaamse Gemeenschap van België. Dit zijn dus Nederlandstalige scholen. Bij de geselecteerde scholen was er een responsgraad van 67,6 procent. Dit is een goede responsgraad. In totaal hebben 3426 leerlingen de enquête ingevuld.

(Hooghe, Quintelier, Verhaegen, Boonen & Meeusen, 2012b, pp. 3-8).

De steekproef is zeer representatief zoals blijkt uit het algemeen verslag van de PCSS 2012 (Boonen, Hooghe, Meeusen, Quintelier & Verhaegen, 2012, pp. 7-8). De populatie betreft de volledige schoolbevolking van het eerste jaar van de tweede graad secundair onderwijs. De steekproef is ongeveer gelijk aan de populatie wat betreft de onderwijsvorm. Zo zit 45% van de populatie op ASO en in de steekproef zit 44% van de ondervraagde leerlingen op ASO. 30 procent in de populatie zit op TSO en 33% van de ondervraagde leerlingen zit op TSO. 3% van de ondervraagde jongeren zit op KSO en dit is 3% in de populatie. 20% van de jongeren in de steekproef zit op BSO en dit is 22% in de populatie.

Ook wat betreft geslacht is de steekproef representatief. Er zijn 54% jongens en 46% meisjes ondervraagd. Representativiteit van onderwijsvorm en geslacht zijn erg belangrijk, omdat sociale en politieke attitudes vaak afhankelijk zijn van het geslacht en de onderwijsvorm. Wat betreft de provincies is er wel een onderrepresentatie van jongeren uit Limburg en Vlaams-Brabant en een overrepresentatie van jongeren uit Oost- en West-Vlaanderen. Zo is 24% van de steekproef uit West-Vlaanderen tegenover een 17% in de populatie, 26% in steekproef en 22% in de populatie is uit Oost-Vlaanderen, 14% in de steekproef en 18% in de populatie is uit Vlaams-Brabant of Brussel, 29% in de steekproef en 27% in de populatie is uit Antwerpen en 8% in de steekproef tegenover 14% in de populatie is uit Limburg. Tenslotte zijn er de geboortejaren. 6% van de ondervraagde jongeren is tussen 1992 en 1995 geboren, 21% in 1996, 71% in 1997 en 2% tussen 1998 en 1999. Meer dan 90% van de jongeren is dus 14 of 15 jaar.

Verder is de PCSS 2012 nuttig om de hypothesen te onderzoeken. Er zijn vragen aanwezig waar de adolescenten hun vertrouwen in de EU moesten geven. Ook zijn de adolescenten bevraagd over hun activiteiten met betrekking tot verenigingen, waaronder religieuze verenigingen en anderen. Er waren dus verschillende verenigingen

waar de adolescenten konden aanduiden of ze er al dan niet actief bij betrokken waren het afgelopen jaar. Ook zijn er vragen die naar het politiek vertrouwen en het algemeen sociaal vertrouwen peilen. Uit deze vragen komen de variabelen om zo de hypothesen te testen. Het volgende deel over de methode beschrijft de methode van de analyse. Het operationaliseren van de variabelen gebeurt door middel van de vragen. Elke vraag staat dan voor een variabele.

Methode

Dit onderzoek gebruikt SPSS om de eerder vermelde hypothesen te toetsen. Een dataset is opgemaakt op basis van de vragen die de leerlingen beantwoordden. Het statistisch programma SPSS analyseert vervolgens de beschrijvende statistieken, de regressies en de bijhorende parameters tussen de verschillende relevante variabelen met een OLS regressie methode.

Het volgend hoofdstuk ‘Analyse’ geeft deze resultaten weer. Onderstaande paragrafen daarentegen herhalen nogmaals de hypothesen en beschrijven de bijhorende methode van het onderzoek. In de vragenlijst van de PCSS 2012 enquête zijn vragen opgenomen. De variabelen zijn gebaseerd op deze vragen. Let wel op, de controlevariabelen zijn hier niet opgenomen in de regressiemodellen. De analyse neemt ze echter wel op.

Hypothese 1, 1a, 1b, 1c, 1d en 1e

H1: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

Vertrouwen_EU = AI + BI x Verenigingsleven

H1a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

Vertrouwen_EU = A1a + B1a x Religieuze_vereniging

H1b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

Vertrouwen_EU = A1b + B1b x Jongerenafdeling_partij

H1c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

Vertrouwen_EU = A1c + B1c x Vrijwilligerswerk

H1d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

Vertrouwen_EU = A1d + B1d x Cultuur_kunstvereniging

H1e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

Vertrouwen_EU = A1e + B1e x Jeugdvereniging

De eerste hypothese H1 gaat na of verenigingsleven een positief effect heeft op het vertrouwen in de EU. De afhankelijke variabele is het vertrouwen in de EU. Vraag 65 in de vragenlijst vermeldt de volgende batterij vraag: *'Kan je van elk van de volgende instellingen aangeven of je er vertrouwen in hebt of niet?'*. Vertrouwen in de EU is deelvraag nummer 5 van vraag 65. De variabele is gecodeerd naar *V65.5.trusteu*. De variabele heeft een metrisch meetniveau. De respondent moest aangeven of hij of zij er vertrouwen in heeft of niet. De respondent kon antwoorden met een cijfer van 0 tot 10 waarbij 0 staat voor 'totaal geen vertrouwen' en 10 voor 'heel veel vertrouwen'.

Verenigingsleven is de onafhankelijke variabele. Vraag 21 in de vragenlijst vermeldt de volgende vraag: *'Ben je het afgelopen jaar actief betrokken geweest bij één van de volgende organisaties?'*. Deze vraag is weer een batterij vraag. De adolescent kon verschillende verenigingen aanduiden waar hij of zij het afgelopen actief betrokken bij was. Elk soort vereniging is een dichotome, categorische variabele. Verder analyseert deze masterproef vijf soorten verenigingen apart. De eerste vereniging is een *Religieuze of levensbeschouwelijke vereniging (bv. plus-werking, Humanistische jongeren ...)*. Het betreft deelvraag nummer 9 van vraag 21. Ze is gecodeerd naar *V21.9.orgarelig*. De tweede vereniging is een *Jongerenafdeling van een politieke partij*. Het betreft deelvraag nummer 7 van vraag 21. Ze is gecodeerd naar *V21.7.orgaparty*. De derde vereniging is een *Vereniging voor vrijwilligerswerk (bv. speelpleinwerking, Rode Kruis ...)*. Het betreft deelvraag nummer 8 van vraag 21. Ze is gecodeerd naar *V21.8.orgavolunt*. De vierde vereniging is een *Cultuur- en kunstgroep (bv. toneel, muziek, dans ...)*. Het betreft deelvraag nummer 1 van vraag 21. Ze is gecodeerd naar *V21.1.orgacult*. De vijfde en laatste soort verenigingen zijn *Jeugdverenigingen, jeugdbeweging (bv. Scouts, Chiro ...)*. Het betreft deelvraag nummer 5 van vraag 21. Ze is gecodeerd naar *V21.5.orgayouthmov*. Al deze variabelen hebben dus een categorisch meetniveau. Een 0 op deze variabele betekent dat de respondent het afgelopen jaar niet actief betrokken is geweest bij de desbetreffende vereniging. Een 1 op deze variabele betekent dat de respondent het afgelopen jaar wel actief betrokken is geweest bij de desbetreffende vereniging.

Omdat deze masterproef een enkele variabele 'verenigingsleven' tracht te produceren, zal dit onderzoek eerst een datareductie analyse uitvoeren met alle zestien soorten verenigingen in de dataset. Dit zal gebeuren via een PRINCALS analyse. Uit deze datareductie zal blijken of dit onderzoek alle of sommige verenigingen in de batterij vraag al dan niet tot een enkele component mag reduceren. De verwachting is echter dat er geen gemeenschappelijke component is bij de soorten verenigingen omdat ze inhoudelijk erg van elkaar

verschillen. Wanneer deze datareductie dus niet lukt zal dit onderzoek een dummyvariabele aanmaken die een 0 heeft wanneer de adolescent in geen enkele van de zestien verenigingen actief is, en een 1 heeft wanneer de adolescent bij een van de zestien verenigingen actief is. Ook zal dit onderzoek de vijf gekozen soorten verenigingen apart analyseren. De interpretatie van deze specifieke hypothesen is volledig hetzelfde als hierboven en hieronder uitgelegd voor H1.

Wat betreft H1 geeft de regressiecoëfficiënt *B1* het effect weer van het afgelopen jaar al dan actief betrokken zijn geweest bij een vereniging op het vertrouwen in de EU. De verwachting is dat Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar actief betrokken zijn geweest bij verenigingen meer vertrouwen in de EU hebben dan Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar niet actief betrokken zijn geweest bij een vereniging. Daaruit volgt de verwachting dat *B1* positief en significant is. De interpretatie en de verwachte richting van *B1a*, *B1b*, *B1c*, *B1* en *B1e* is analoog aan die van *B1*. Het intercept *A1* verwijst naar het vertrouwen in de EU wanneer de adolescent het afgelopen jaar niet actief betrokken is geweest bij een vereniging. De interpretatie van *A1a*, *A1b*, *A1c*, *A1d* en *A1e* is analoog aan die van *A1*. Dit is een goede indicator van het vertrouwen in de EU bij adolescenten die niet actief zijn in het verenigingsleven.

Hypothese 2, 2a, 2b, 2c, 2d en 2e

H2: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

$$\text{Algemeen sociaal vertrouwen} = A2 + B2 \times \text{Verenigingsleven}$$

H2a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer algemeen sociaal

vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2a + B2a x Religieuze_vereniging

H2b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2b + B2b x Jongerenafdeling_partij

H2c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2c + B2c x Vrijwilligerswerk

H2d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2d + B2d x Cultuur_kunstvereniging

H2e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2e + B2e x Jeugdvereniging

Deze tweede hypothese H2 gaat na of verenigingsleven een positief effect heeft op algemeen sociaal vertrouwen. De afhankelijke

variabele is ‘algemeen sociaal vertrouwen’. Vraag 32 in de vragenlijst vermeldt volgende vraag: ‘*Vind je over het algemeen dat je niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met mensen of dat mensen vertrouwd kunnen worden?*’. De variabele is gecodeerd naar *V32.trustgen*. Deze variabele heeft een metrisch meetniveau. Ook hier kon de adolescent een cijfer van 0 tot 10 geven waarbij 0 staat voor ‘je kan niet voorzichtig genoeg zijn’ en 10 staat voor ‘de meeste mensen kunnen vertrouwd worden’.

De onafhankelijke variabele is hier steeds ‘verenigingsleven’ of een soort vereniging. Deze variabelen worden op dezelfde wijze gemeten als bij H1, H1a, H1b, H1c, H1d en H1e.

Regressiecoëfficiënt *B2* geeft het effect weer van het afgelopen jaar al dan niet betrokken zijn geweest bij een vereniging op het algemeen sociaal vertrouwen. De verwachting is dat Vlaamse adolescenten die het afgelopen actief betrokken zijn geweest bij een vereniging meer algemeen sociaal vertrouwen hebben dan Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar niet actief betrokken zijn geweest bij een vereniging. Daaruit volgt de verwachting dat *B2* positief en significant is. De interpretatie en de verwachte richting van *B2a*, *B2b*, *B2c*, *B2d* en *B2e* is analoog aan die van *B2*. Het intercept *A2* verwijst naar het algemeen sociaal vertrouwen wanneer de respondent het afgelopen jaar niet actief betrokken is geweest bij een vereniging. De interpretatie van *A2a*, *A2b*, *A2c*, *A2d* en *A2e* is analoog aan die van *A2*.

Hypothese 3, 3a, 3b, 3c, 3d en 3e

H3: Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Vertrouwen_EU = A3 + B3 x Verenigingsleven + B4 x Algemeen_sociaal_vertrouwen

H3a: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

$$\text{Vertrouwen}_{EU} = A3a + B3a \times \text{Religieuze_vereniging} + B4a \times \text{Algemeen_sociaal_vertrouwen}$$

H3b: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

$$\text{Vertrouwen}_{EU} = A3b + B3b \times \text{Jongerenafdeling_partij} + B4b \times \text{Algemeen_sociaal_vertrouwen}$$

H3c: Het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

$$\text{Vertrouwen}_{EU} = A3c + B3c \times \text{Vrijwilligerswerk} + B4c \times \text{Algemeen_sociaal_vertrouwen}$$

H3d: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het

positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Vertrouwen_EU = A3d + B3d x Cultuurvereniging + B4d x Algemeen_sociaal_vertrouwen

H3e: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Vertrouwen_EU = A3e + B3e x Jeugdvereniging + B4e x Algemeen_sociaal_vertrouwen

De toetsing van deze hypothese H3 schat een regressiemodel van het effect van verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU. Merk op dat deze analyse dezelfde is als bij H1, alleen met toevoeging van de variabele algemeen sociaal vertrouwen. De afhankelijke variabele is het vertrouwen in de EU. De meting hiervan is reeds vermeld. De onafhankelijke variabelen zijn 'verenigingsleven' en de vijf verenigingen en algemeen sociaal vertrouwen. Ook deze metingen zijn reeds vermeld.

Regressiecoëfficiënt $B3$ geeft het effect weer van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU onder controle van algemeen sociaal vertrouwen. Regressiecoëfficiënt $B4$ geeft het effect weer van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU onder controle van verenigingsleven. Wanneer blijkt dat $B1$ groter is dan $B3$, dan is het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU deels te verklaren door het positief effect dat algemeen sociaal vertrouwen heeft op het vertrouwen in de EU, namelijk een positieve richting van $B4$. Dit is wat deze studie verwacht. De interpretatie en de verwachte richting van $B3a$, $B3b$, $B3c$, $B3d$ en $B3e$ is analoog aan die van $B3$. De interpretatie en verwachte richting van $B4a$, $B4b$, $B4c$, $B4d$ en $B4e$ is ook analoog aan die van $B4$. $A3$ verwijst

tenslotte naar het vertrouwen in de EU wanneer de adolescenten het afgelopen jaar niet actief betrokken zijn geweest bij een vereniging en wanneer de adolescenten totaal geen algemeen sociaal vertrouwen hebben. De interpretatie van *A3a*, *A3b*, *A3c*, *A3d* en *A3e* is analoog aan die van *A3*.

Deze paragraaf somde de hypothesen op die deze masterproef onderzoekt. Het vermeldde ook de methode van onderzoek per hypothese. De variabelen kregen specifieke codes en hebben een specifiek meetniveau. Merk op dat de controlevariabelen niet opgenomen zijn bij de regressiemodellen. De analyse neemt deze variabelen echter wel op. Eerst analyseert SPSS de regressiemodellen zonder de controlevariabelen. Daarna voegt SPSS controlevariabelen toe aan de modellen om te controleren of het effect nog steeds aanwezig onder controle van deze extra variabelen.

Analyse

Dit hoofdstuk biedt een analyse van de voorgestelde hypothesen vermeld in het vorig hoofdstuk. SPSS zet de hypothesen om in regressiemodellen en analyseert deze met behulp van de statistische OLS regressie methode.

Dit hoofdstuk bestaat uit vier delen. Het eerste deel van dit hoofdstuk betreft een PRINCALS analyse op de variabelen die voor verenigingen staan. In de dataset zijn er namelijk 16 verschillende variabelen die elk voor een soort vereniging staan. Een PRINCALS analyse gaat na of enkele van deze variabelen samen variëren. Indien dit het geval zal SPSS een enkele component 'verenigingsleven' kunnen aanmaken via de datareducerende PRINCALS analyse. Deze nieuwe variabele zal dan gebruikt worden voor de volgende twee delen van de analyse. De verwachting is echter dat er geen gemeenschappelijke component is bij de verschillende soorten verenigingen omdat ze inhoudelijk erg van elkaar verschillen. Indien er dus geen gemeenschappelijke component is, zal deze masterproef een dummyvariabele 'verenigingsleven' aanmaken. Deze variabele geeft aan of de adolescent bij een van de 16 verenigingen actief is of niet.

Het tweede deel van dit hoofdstuk betreft de beschrijvende statistieken. Dit deel beschrijft de gemiddelden en standaardafwijkingen van de gebruikte variabelen en geeft ze weer in een beschrijvende tabel. Het gaat om de aangemaakte variabele verenigingsleven, de vijf soorten verenigingen, vertrouwen in de EU enzovoort. Hetzelfde gebeurt met de controlevariabelen zoals geslacht en studierichting.

Het derde deel van dit hoofdstuk betreft de inferentiële statistieken. Hier worden de hypothesen getoetst aan de hand van geschatte regressiemodellen met een OLS methode. De analyse voegt ook de controlevariabelen toe aan de regressiemodellen. De p-waarden van significantie tonen aan of de regressieparameters al dan niet

significant zijn. Dit deel illustreert de OLS regressie methode aan de hand van tabellen.

Het vierde en laatste deel van dit hoofdstuk bevat alle tabellen die een illustratie geven bij de analyses. Hier staan de coëfficiënten, de standaarddeviaties en de significantie van de verschillende regressiemodellen.

Alvorens de analyse begint gaat deze masterproef de Gauss-Markov condities na die nodig zijn voor het behoorlijk uit te voeren van een OLS regressie methode. Ten eerste zijn de regressiemodellen allemaal lineair. Ten tweede is de verwachte waarde van de error term overal 0. Het intercept is dus niet vertekend. Ten derde is er sprake van homoscedasticiteit. Dit betekent dat de variantie van de error constant is. De laatste assumptie is dat de error termen onafhankelijk zijn en normaal gedistribueerd zijn. Alle vier assumpties blijken te kloppen.

PRINCALS analyse

Deze paragraaf gaat via een PRINCALS analyse na of er een gemeenschappelijke component is bij de 16 variabelen met betrekking tot verenigingsleven. Informatie over deze paragraaf en de wijze van berekeningen komen uit een handboek factoranalyse (Mortelmans & Dehertogh, 2008). Wanneer er geen gemeenschappelijke component is, zal dit onderzoek via een dummyvariabele een aparte variabele ‘verenigingsleven’ aanmaken. De datareducerende PRINCALS analyse gebeurt via SPSS aan de hand van de PCSS 2012 jongeren dataset (Hooghe, Quintelier, Verhaegen, Boonen & Meeusen, 2012a). Een PRINCALS analyse is een datareductie techniek die gemeenschappelijke variantie en componentladingen tussen meerdere variabelen zoekt om zo een of meerdere achterliggende gemeenschappelijke componenten of dimensies te zoeken achter verschillende items, de soorten verenigingen dus. Zo kunnen er bijvoorbeeld twee gemeenschappelijke dimensies zijn bij tien variabelen. Een reductie van de tien tot twee variabelen, die componenten noemen, is dan de

uitkomst. De gedachte hierachter is dat sommige variabelen sterk gelijkend variëren zodat ze dezelfde betekenis hebben. Het samenvoegen van deze variabelen tot een gemeenschappelijke dimensie is het doel van een datareductie. Dit onderzoek verkiest noodgedwongen de PRINCALS datareductie omdat de variabelen geen metrische maar categorische variabelen zijn. Zo zijn de 16 variabelen met betrekking tot verenigingsleven allemaal dichotome categorische variabelen. Een datareductie met dit soort variabelen gebeurt met een PRINCALS analyse.

Onderstaande tabel 2 geeft een deel van de output weer van de PRINCALS analyse verkregen via SPSS. De te behouden componenten zijn de componenten waarvan de eigenwaarden groter zijn dan $1/n$. N is hier gelijk aan 16, omdat er 16 variabelen van verenigingsleven opgenomen zijn in de analyse. $1/16$ is 0,0625. 7 componenten hebben een hogere eigenwaarde dan 0,0625. Het aantal te behouden componenten is dus 7. Een reductie van 16 variabelen naar 7 componenten is op het eerste zicht geen goede reductie.

Dimension	Eigenvalue
1	,1044
2	,0795
3	,0733
4	,0686
5	,0642
6	,0634
7	,0628
8	,0615
9	,0602
10	,0569
11	,0541
12	,0519

**Tabel 2 Bron: Hooghe, Quintelier, Verhaegen, Boonen & Meeusen, 2012a
PRINCALS analyse: dimensies en eigenwaarden**

Tabel 2 geeft dus aan dat er 7 componenten kunnen zijn. De volgende stap is kijken naar de componentladingen om te zien welke items, en dus welke soort verenigingen, hoog laden op een bepaalde component.

Onderstaande tabel 3 geeft deze componentladingen weer van de 7 componenten. Het item met de hoogste absolute waarde bij component 1 behoort direct bij de eerste component. In de tabel is dit het eerste item met een componentlading van $|-0,647|$ en dat is gelijk aan 0,647. Hoge componentladingen wijzen op een grote samenhang

tussen de component en het item (Mortelmans & Dehertogh, 2008, p. 101). Het eerste item, *V21.1.orgacult* heeft de hoogste lading op component 1. Verenigingen van cultuur en kunst behoren tot nu toe dus al zeker tot de eerste component. Verder op te nemen items bij component 1 zijn die items die een hogere componentlading hebben dan de helft van de absolute componentlading van het eerst geselecteerde item. $0,647/2$ is gelijk aan $0,3235$. Tabel 3 geeft aan dat item 5, item 8, item 11 en item 14 geselecteerd worden. Deze items die eventueel behoren tot component 1 zijn de volgende: verenigingen van cultuur en kunst, jeugdbewegingen, verenigingen van vrijwilligerswerk en een etnische verenigingen. Deze items hebben geen gemeenschappelijke betekenis of kunnen niet worden vereenvoudigd tot een enkele inhoudelijk zinvolle soort vereniging. Bij component 2 selecteert met opnieuw het item met de grootste absolute componentlading. Verder deelt men weer deze componentlading door 2 en selecteert men opnieuw andere items die hoger zijn dan de absolute waarde van de grootste componentlading gedeeld door 2. Items die hoog laden op meerdere componenten worden weerhouden van de analyse. Zo worden items 1, 4, 6, 7, 10, 13, 14, 15 en 16 weerhouden.

Variabele	Dimensie						
	1	2	3	4	5	6	7
V21.1.or	-,647	,389	,047	-,100	-,052	,192	,134
V21.2.or	-,167	-,319	,172	-,004	-,161	-,143	,509
V21.3.or	-,293	-,111	-,238	,099	,530	-,220	,249
V21.4.or	-,240	-,422	,070	,080	,436	-,009	,123
V21.5.or	-,405	,054	,252	-,277	,202	-,089	-,447
V21.6.or	-,015	-,414	,546	-,058	,170	,071	-,152
V21.7.or	-,266	-,309	-,237	-,255	-,228	,132	,098
V21.8.or	-,389	-,199	,061	,236	-,206	-,268	-,005
V21.9.or	-,258	,009	-,128	,587	,146	-,021	-,345
V21.10.or	-,318	-,200	-,227	-,364	-,081	-,335	-,406
V21.11.or	-,112	-,174	-,511	,289	,107	,409	-,043
V21.12.or	-,326	-,151	,120	,144	-,273	-,188	,224
V21.13.or	-,151	-,348	-,369	-,323	-,174	,302	-,060
V21.14.or	-,215	-,005	,086	,245	-,459	-,074	-,205
V21.15.or	-,574	,497	,098	-,355	,090	,195	,170
V21.16.or	,095	,239	-,409	-,106	,050	-,598	,090

**Tabel 3 Bron: Hooghe e.a., 2012a,
PRINCALS analyse: componentladingen**

De conclusie van de PRINCALS analyse is dat er geen gemeenschappelijke dimensie is achter de verschillende items van verenigingsleven. Dit was de verwachting. Ten eerste zijn er 7 componenten geselecteerd uit 16 variabelen. Dit is zeer veel en dus geen zinvolle reductie. Ten tweede laden veel items op meerdere componenten. Dit betekent dat deze niet bij een enkele component behoren. Tenslotte is het inhoudelijk niet zinvol om sommige items of verenigingen samen te voegen omdat ze zeer verschillende zijn. Als gevolg van deze PRINCALS analyse opteert deze masterproef om een dummyvariabele 'verenigingsleven' aan te maken.

Beschrijvende statistieken

Deze paragraaf geeft een tabel weer met de beschrijvende statistieken van de variabelen vermeld in de hypothesen. Het vermeld het minimum en maximum, het gemiddelde en de standaarddeviatie. Naast de aangemaakte variabele 'verenigingsleven' beschrijft deze paragraaf de vijf soorten verenigingen. De andere variabelen van de hypothesen blijven uiteraard ook in de analyse. Deze variabelen zijn de volgende: het vertrouwen in de EU, het algemeen sociaal vertrouwen, religieuze of levenbeschouwelijke verenigingen, jongerenafdeling van een politieke partij, vrijwilligerswerk, cultuur- of kunstgroep en jeugdvereniging. Verder geeft de tabel in deze paragraaf ook de beschrijvende statistieken van de controlevariabelen zoals de achtergrondkenmerken weer. Deze controlevariabelen zijn de volgende: geslacht, leeftijd, studierichting, politieke interesse en verwachte kennis van de EU. De analyse gebeurt via het opvragen van de beschrijvende statistieken van de variabelen met SPSS . De data komt opnieuw uit de dataset PCSS 2012 van jongeren (Hooghe e.a., 2012a). Een korte uitleg volgt na de tabel.

Om de regressieparameters zinvol te maken, zoals een zinvol intercept, zijn sommige variabelen gehercodeerd. Deze nieuwe codes gelden ook voor de volgende paragrafen bij de inferentiële statistieken. Dit zijn de volgende:

De nieuw aangemaakte variabele Verenigingsleven en de vijf soorten verenigingen: '0 = nee' en '1 = ja'

Geslacht: '0 = meisje' en '1 = jongen'

Leeftijd: '0 = 10'; '1 = 11'; '2 = 12'; '3 = 13'; '4 = 14'; '5 = 15'; '6 = 16' en '7 = 17'

Studierichting: '0 = ASO'; '1 = TSO'; '2 = KSO' en '3 = BSO'. Hoe hoger de score, hoe lager de studierichting.

Politieke interesse: van 0 tot en met 3. Hoe hoger de score, hoe meer politieke interesse.

Verwachte kennis EU: van 0 tot 3. Hoe hoger de score, hoe meer politieke interesse.

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Geslacht	3425	0	1	,54	,498
Leeftijd	3414	0	7	4,66	,668
Studierichting	3423	0	3	,98	1,122
Politieke interesse	3420	,0	3,0	,992	,7517
Vertrouwen EU	3275	,0	10,0	5,919	2,1345
Perceived knowledge EU	3374	,0	3,0	1,149	,7245
Algemeen vertrouwen	3404	,0	10,0	5,013	1,9833
Verenigingsleven	3425	,00	1,00	,8584	,34870
Cultuur-en kunstgroep	3425	0	1	,27	,446
Jeugdvereniging	3425	0	1	,24	,425
Jongerenafdeling politieke partij	3425	0	1	,00	,068
Vrijwilligerswerk	3425	0	1	,04	,192
Religieuze vereniging	3425	0	1	,02	,123
Valid N (listwise)	3244				

Tabel 4 Bron: Hooghe e.a., 2012a
Beschrijvende statistieken

Bovenstaande tabel 4 van de output van SPSS geeft de beschrijvende statistieken weer. Zo is 54% van de adolescenten mannelijk. De

gemiddelde leeftijd is 14jaar en 6maanden. Een 4 op deze variabele komt namelijk overeen met een leeftijd van 14 jaar. Studierichting is gehercodeerd als volgt: 0 is ASO, 1 is TSO, 2 is KSO en 3 is BSO. Deze verdeling van de steekproef is representatief met de populatie zoals beschreven in het vorige hoofdstuk methodologie. zo zit de meerderheid van de jongeren op ASO of TSO. Wat betreft politieke interesse is het gemiddelde 0,992. 0 staat voor totaal geen interesse en 3 voor heel veel interesse. Het vertrouwen in de EU is gemeten op een schaal van 0 tot 10, gaande van totaal geen vertrouwen tot heel veel vertrouwen. Het gemiddelde is hier 5,919. De verwachte kennis van de EU is gemeten op een schaal van 0 tot 3, gaande van totaal geen kennis tot veel kennis. Het gemiddelde is hier 1,149. Het algemeen sociaal vertrouwen is gemeten op een schaal van 0 tot 10, gaande van zeer weinig sociaal vertrouwen tot zeer veel sociaal vertrouwen. Het gemiddelde is hier 5,013. In de tabel is ook een variabele verenigingsleven te vinden. Een 1 betekent dat de adolescent bij een van de opgesomde verenigingen actief is, een 0 betekent dat hij of zij bij geen van de opgesomde verenigingen actief is. 85,84% van de adolescenten is minstens actief bij één vereniging. 27% van de adolescenten is actief binnen een cultuur- of kunstgroep, 24% binnen een jeugdvereniging, nog geen 1% is actief binnen een jongerenafdeling van een politieke partij, 4% is actief bij vrijwilligerswerk en 2% is actief bij een religieuze vereniging.

Omdat het vertrouwen in de EU de belangrijkste variabele in deze analyse is, beschrijft tabel 5 de frequenties van deze variabele.

Vertrouwen EU

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	,0	119	3,5	3,6
	1,0	42	1,2	4,9
	2,0	75	2,2	7,2
	3,0	129	3,8	11,1
	3,5	1	,0	11,2
	4,0	214	6,2	17,7
	4,5	2	,1	17,8
	5,0	725	21,1	39,9
Valid	5,5	2	,1	40,0
	6,0	577	16,8	57,6
	6,5	1	,0	57,6
	7,0	639	18,6	77,1
	8,0	470	13,7	91,5
	8,5	1	,0	91,5
	9,0	189	5,5	97,3
	10,0	89	2,6	100,0
Total	3275	95,5	100,0	
	99,0	151	4,4	
Missing System	3	,1		
Total	154	4,5		
Total	3429	100,0		

Tabel 5 Bron: Hooghe e.a., 2012a
Beschrijvende statistieken van vertrouwen in de EU

Uit tabel 4 was reeds gebleken dat het gemiddeld vertrouwen in de EU 5,919 op 10 was. De precieze frequenties staan in tabel 5. Vraag 65 van de vragenlijst bevatte de volgende vraag: "Kan je van elk van de volgende instellingen aangeven of je er vertrouwen in hebt of niet?". Op nummer 5 van deze batterijvraag stond de EU. De adolescenten konden een cijfer van 0 tot 10 geven waarbij staat voor 'totaal geen vertrouwen' en 10 voor 'heel veel vertrouwen'. Uit tabel 5 blijkt dat 17,8% van de adolescenten met een cijfer van minder of gelijk aan 4,5 antwoordden, 41,7% van de adolescenten antwoordden met een cijfer tussen 4,5 en 7 en 23,9% van de adolescenten antwoordden met een cijfer van 7 of meer. Dit betekent dat het vertrouwen in de EU relatief goed is bij het groter deel van de adolescenten.

Inferentiële statistieken

Na dat de variabelen in de vorige paragraaf zijn beschreven, komt nu de eigenlijke toetsing van de hypothesen. Regressieanalyses via SPSS zullen de hypothesen toetsen. Eerst schat SPSS de regressies zonder de controlevariabelen. Daarna zal SPSS de controlevariabelen toevoegen aan de schattingen. Deze paragraaf geeft de regressieparameters weer en verduidelijkt dit met behulp van tabellen. Deze masterproef hanteert een significantie grens van een p-waarde kleiner dan 0,05. Alle parameters met een p-waarde kleiner dan 0.05 verschillen dus significant van 0 en duiden op een significant effect. Tabellen 6 tot en met 17 geven de resultaten van de analyses. Deze tabellen staan op het einde van dit hoofdstuk.

Effect verenigingsleven op vertrouwen in de EU

Deze eerste paragraaf van de inferentiële statistieken behandelt de eerste vijf hypothesen. Het analyseert het effect van verenigingsleven, samen met de vijf soorten verenigingen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Het toont eerst de effecten zonder controlevariabelen om daarna over te gaan naar de effecten met de controlevariabelen. De controlevariabelen zijn

geslacht, leeftijd, studierichting, politieke interesse en verwachte kennis van de EU. Let wel op, de variabele algemeen sociaal vertrouwen zit nog niet bij deze eerste 5 analyses. Dit gebeurt pas in de derde paragraaf van dit deel.

H1

H1: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

Vertrouwen_EU = AI + BI x Verenigingsleven

De tweede kolom van Tabel 6 laat blijken dat er zonder toevoeging van de controlevariabelen een significant effect is van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. De derde kolom voegt de controlevariabelen toe aan de analyse. Wat blijkt is dat het significant effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU blijft gelden. Het intercept *AI* is 4,684. Dit betekent dat Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar niet actief betrokken zijn geweest bij een of meerdere verenigingen, die vrouwelijk is, die 10 jaar zijn, die ASO volgen, die geen politieke interesse hebben en die weinig verwachte kennis van de EU hebben, een vertrouwen in de EU hebben van 4,684. Wanneer een Vlaamse adolescent het afgelopen jaar wel actief betrokken is geweest bij een of meerdere verenigingen stijgt dit vertrouwen in de EU significant tot 4,914, ongeacht en dus onder controle van de andere variabelen. De stijging *BI* is namelijk 0,230. Dit betekent wanneer Vlaamse adolescenten lid zijn van een vereniging, zij 0,230 op 10 meer vertrouwen in de EU hebben dan zij die niet participeren in een vereniging.

Verder hebben jongens meer vertrouwen in de EU dan meisjes, hebben adolescenten in een lagere studierichting een lager vertrouwen in de EU dan adolescent in een hogere studierichting, hebben adolescenten met meer politieke interesse ook meer vertrouwen in de EU dan adolescenten met weinig politieke interesse en hebben adolescenten met een goede verwachte kennis van de EU

ook meer vertrouwen in de EU dan adolescenten met een slechte verwachte kennis van de EU. Leeftijd blijkt geen effect te hebben op het vertrouwen in de EU.

Het directe positieve effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten blijkt dus inderdaad te kloppen. Nu is het de vraag of dit effect nog steeds geldt of kleiner wordt met toevoeging van de variabele 'Algemeen sociaal vertrouwen'. Dit gebeurt verder bij hypothesen H3. Nu gaat de analyse eerst over naar het verband tussen de vijf specifieke verenigingen en het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten, opnieuw zonder de variabele algemeen sociaal vertrouwen.

H1a

H1a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

Vertrouwen_EU = A1a + B1a x Religieuze_vereniging

Kolom 2 in tabel 7 laat blijken dat er zonder toevoeging van de controlevariabelen een significant effect is van het actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op het vertrouwen in de EU. Met toevoeging van de controlevariabelen, zoals te zien in kolom 3 van tabel 7, verdwijnt bovenstaand positief en significant effect van religieuze verenigingen op het vertrouwen in de EU. De p-waarde bij tabel 9 is nu namelijk 0,219. Dit betekent dat de kans dat de nulhypothese klopt, en dat er dus geen afhankelijkheid is, 21,9% is. Dit is een grote kans dus er is geen verband. Verder blijken opnieuw alle controlevariabelen een invloed te hebben op het vertrouwen in de EU buiten leeftijd. De interpretatie is dus hetzelfde als bij de analyse van H1.

H1b

H1b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet

actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

Vertrouwen_EU = A1b + B1b x Jongerenafdeling_partij

Kolom 2 van tabel 8 geeft aan dat er, zonder controlevariabelen, geen verband is tussen het actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. De kans is 97% dat de nulhypothese van geen afhankelijkheid klopt. Kolom 3 van tabel 8 voegt de controlevariabelen toe aan de analyse. Het verband blijft afwezig. Alle controlevariabelen buiten leeftijd geven wel opnieuw een significant en positief effect. De interpretatie van deze significante controlevariabelen blijft nog steeds hetzelfde als hierboven.

H1c

H1c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

Vertrouwen_EU = A1c + B1c x Vrijwilligerswerk

Kolom 2 van tabel 9 toont dat er zonder controlevariabelen geen verband is tussen vrijwilligerswerk en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. De kans dat de nulhypothese van geen afhankelijkheid klopt is namelijk 22,7%, wat een grote kans is. Kolom 3 van tabel 9 toont het effect van vrijwilligerswerk op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten met toevoeging van controlevariabelen. Er is nog steeds geen effect van vrijwilligerswerk op het vertrouwen in de EU. Wel hebben opnieuw de controlevariabelen hetzelfde effect op het vertrouwen in de EU als bij H1.

H1d

H1d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer vertrouwen in de

EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

$$\text{Vertrouwen}_{EU} = A1d + B1d \times \text{Cultuur}_{kunstvereniging}$$

Kolom 2 van tabel 10 toont aan dat er zonder controlevariabelen geen verband is tussen het actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunst groep en het vertrouwen in de EU bij jongeren. De kans is 27% dat de nulhypothese van geen afhankelijkheid klopt. Met toevoeging van de controlevariabelen zoals weergegeven in kolom 3 van tabel 10 is er nog steeds geen verband tussen het actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstgroep en vertrouwen in de EU. Weer hebben de controlevariabelen hetzelfde effect als bij H1.

H1e

H1e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

$$\text{Vertrouwen}_{EU} = A1e + B1e \times \text{Jeugdvereniging}$$

Kolom 2 van tabel 11 toont aan dat er, zonder controlevariabelen, een positief en significant verband bestaat tussen het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Kolom 3 van tabel 11 toont dezelfde analyse maar dan met de controlevariabelen. Het positief effect van jeugdverenigingen blijft aanwezig. De kans dat de nulhypothese van geen afhankelijk klopt is namelijk kleiner dan 1%. De kans is dus zeer klein dat *B1e* gelijk is aan 0. Deze parameter is gelijk aan 0,228 en verschilt dus significant van 0. Vlaamse adolescenten die niet bij een jeugdvereniging zitten, vrouwelijk zijn, ASO volgen, totaal geen politieke interesse hebben en totaal geen verwachte kennis van de EU hebben, hebben een score van vertrouwen in de EU van 4,863 op 10. *A1e* is dus gelijk aan 4,863. Vlaamse adolescenten die wel bij een jeugdvereniging zitten hebben een score van $4,863 + 0,228 = 5,091$ op 10 op vertrouwen in de EU, onder controle van

controlevariabelen. Opnieuw vertonen alle andere controlevariabelen buiten leeftijd eenzelfde significant effect zoals bij H1

Deze eerste vijf hypothesen analyseerden het verband tussen verenigingsleven en de vijf soorten verenigingen enerzijds en vertrouwen in de EU anderzijds. Verenigingsleven blijkt een positief effect te hebben op het vertrouwen in de EU. Wat betreft de vijf soorten verenigingen is heeft het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging een positief effect op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Verder bleken alle controlevariabelen buiten het leeftijd ook significante effecten te vertonen. Een jongen in plaats van een meisje zijn, een hogere studierichting volgen, meer politieke interesse hebben en meer verwachte kennis van de EU hebben zorgt voor een hoger vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Let wel op. De variabele algemeen sociaal vertrouwen is nog niet toegevoegd aan deze analyses. Het zou kunnen dat bovenstaande bevindingen niet meer gelden na toevoeging van deze variabele. Deze analyses komen aan bod in de derde paragraaf van dit deel inferentiële statistieken. Deze analyse behandelt eerst het effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen in de volgende paragraaf.

Effect verenigingleven op algemeen sociaal vertrouwen

Deze paragraaf behandelt de volgende vijf hypothesen. Het analyseert het effect van verenigingsleven, samen met de vijf soorten verenigingen op het algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. Het toont eerst de effecten zonder controlevariabelen om daarna over te gaan naar de effecten met de controlevariabelen. De controlevariabelen zijn nu enkel geslacht, geboortjaar en studierichting. Politieke interesse en verwachte kennis van de EU zijn niet opgenomen omdat het niet aannemelijk is dat deze variabelen een effect zouden hebben op algemeen sociaal vertrouwen.

H2

H2: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een vereniging.

Algemeen_sociaal_vertrouwen = A2 + B2 x Verenigingsleven

Kolom 2 van tabel 12 toont dat er, zonder controlevariabelen, een positief en significant effect is van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen. Kolom 3 van tabel 12 voegt de controlevariabelen geslacht, geboortjaar en studierichting toe aan de analyse. Wat blijkt is dat het positief effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen blijft gelden. A_2 is gelijk aan 4,333. Vlaamse adolescenten die het afgelopen niet actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen, vrouwelijk zijn, 10 jaar zijn en die ASO volgen, hebben een algemeen sociaal vertrouwen van 4,333 op 10. B_2 is 0,319. Deze parameter verschilt significant van 0 zoals de p-waarde aangeeft. De kans dat deze parameter gelijk is aan 0 is namelijk kleiner dan 1%. Concreet betekent dit dat Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar wel actief betrokken zijn geweest bij een of meerdere verenigingen 0,319 meer algemeen sociaal vertrouwen hebben dan Vlaamse adolescenten die het afgelopen jaar niet actief betrokken zijn geweest bij een of meerdere verenigingen. Deze eerstgenoemde hebben dus een algemeen sociaal vertrouwen van 4,652.

Wat betreft geslacht en studierichting blijkt dat jongens meer algemeen sociaal vertrouwen hebben dan meisjes en dat hoe hoger de studierichting, hoe meer algemeen sociaal vertrouwen de Vlaamse adolescenten hebben, en dit onder controle van de andere variabelen. Merk op dat de studierichting van ASO naar BSO is gecodeerd. Een negatieve regressiecoëfficiënt betekent dus dat hoe lager de studierichting, hoe lager het algemeen sociaal vertrouwen. Leeftijd heeft geen significant effect op het algemeen sociaal vertrouwen.

H2a

H2a: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging.

$$\text{Algemeen_sociaal_vertrouwen} = A2a + B2a \times \text{Religieuze_vereniging}$$

Kolom 2 van tabel 13 toont aan dat er, zonder controlevariabelen, geen effect van het actief betrokken zijn bij religieuze verenigingen op algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten is. De kans dat er geen afhankelijk is, is namelijk 30,1%. Kolom 3 van tabel 13 voegt de controlevariabelen toe. Opnieuw is er geen effect van het actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging op algemeen sociaal vertrouwen. De controlevariabelen hebben eenzelfde effect als bij H2 hierboven.

H2b

H2b: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij.

$$\text{Algemeen_sociaal_vertrouwen} = A2b + B2b \times \text{Jongerenafdeling_partij}$$

Zoals blijkt uit kolom 2 van tabel 14 is er geen effect van het actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij op algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. Ook hier is de p-waarde zeer hoog zoals bij H2a hierboven. Kolom 3 van tabel 14 voegt opnieuw de extra controlevariabelen toe aan het model. *B2* blijft niet significant en er is geen effect van het actief betrokken zijn bij een jongerenafdeling van een politieke partij en algemeen sociaal

vertrouwen. Opnieuw hebben de controlevariabelen eenzelfde effect zoals hij H2.

H2c

H2c: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk.

$$\text{Algemeen_sociaal_vertrouwen} = A2c + B2c \times \text{Vrijwilligerswerk}$$

Zoals blijkt uit kolom 2 van tabel 15, heeft het actief betrokken zijn bij vrijwilligerswerk, zonder toevoeging van controlevariabelen, geen significant effect op algemeen sociaal vertrouwen. Er is namelijk 59,6% kans dat de nulhypothese van geen afhankelijkheid klopt. De parameter verschilt dus niet significant van 0. Na toevoeging van de controlevariabelen zoals vertoont in kolom 3 van tabel 15 is er nog steeds geen effect van vrijwilligerswerk op algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. Opnieuw hebben de controlevariabelen eenzelfde effect als hij H2.

H2d

H2d: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een cultuur- of kunstvereniging.

$$\text{Algemeen_sociaal_vertrouwen} = A2d + B2d \times \text{Cultuur_kunstvereniging}$$

Zoals blijkt uit kolom 2 van tabel 16 is er, zonder controlevariabelen, geen effect van het actief betrokken zijn bij een cultuur- en kunstvereniging op algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. De kans dat de nulhypothese van geen afhankelijk klopt of, anders gezegd, dat deze parameter gelijk is aan 0 is namelijk 78,8%. Met toevoeging van de controlevariabelen, zoals in

kolom 3 van tabel 16, blijft het effect afwezig. Opnieuw vertonen de controlevariabelen eenzelfde effect als bij H2.

H2e

H2e: Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging.

$$\text{Algemeen_sociaal_vertrouwen} = A2e + B2e \times \text{Jeugdvereniging}$$

Uit kolom 2 van tabel 17 blijkt dat er, zonder controlevariabelen wel een positief effect is van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten. Met toevoeging van de controlevariabelen, zoals in kolom 3 van tabel 17, blijft het positief effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op algemeen sociaal vertrouwen nog steeds gelden. $A2e$ is gelijk aan 4,578. Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging, die vrouwelijk zijn, die 10 jaar zijn en die ASO volgen, hebben een score van 4,578 op 10 voor algemeen sociaal vertrouwen. $B2e$ is gelijk aan 0,300. Deze parameter verschilt significant van 0. De kans dat deze parameter namelijk gelijk aan 0 is, is 0.0%. Vlaamse adolescenten die wel actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben dus een score van $4,578 + 0,300 = 4,878$ op 10 voor algemeen sociaal vertrouwen, ongeacht of onder controle van de andere variabelen. Opnieuw hebben jongens meer algemeen sociaal vertrouwen dan meisjes en is het volgen van een hogere studierichting positief voor het algemeen sociaal vertrouwen, net zoals bij de vier vorige hypothesen van deze paragraaf.

Vlaamse adolescenten die dus actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging. Het verschil in algemeen sociaal vertrouwen is 0,300 op 10.

Uit de vijf laatste hypothesen blijkt dus dat verenigingsleven een positief effect heeft op het algemeen sociaal vertrouwen, net zoals het heeft op het vertrouwen in de EU. Daarnaast heeft enkel het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging een positief effect op het algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten, net zoals het heeft op het vertrouwen in de EU. Ook is geslacht en studierichting een voorspeller van algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten, net zoals het ook al was bij het vertrouwen in de EU.

Normaal toetsen de laatste vijf hypothesen H3, H3a, H3b, H3c, H3d en H3e opnieuw het effect van verenigingsleven en vijf soorten verenigingen op het vertrouwen in de EU, zoals hij H1, H1a, H1b, H1c, H1d en H1e, maar dit keer met toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Echter, omdat enkel verenigingsleven en het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging een effect heeft op het vertrouwen en de EU en op het algemeen sociaal vertrouwen, en omdat de vier andere soorten verenigingen geen effect hebben op het vertrouwen in de EU, noch op algemeen sociaal vertrouwen bij Vlaamse adolescenten toetst volgende paragraaf enkel H3 en H3e.

Effect verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen op vertrouwen in de EU

Deze laatste twee analyses vormen uiteraard het sluitstuk van de masterproef. Verenigingsleven of het zitten bij een jeugdvereniging, bleek inderdaad een positief en significant effect te hebben op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Deze laatste twee analyses onderzoeken of dit effect nog steeds geldt met toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Als het effect van verenigingsleven of het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU volledig zou verdwijnen, en de regressieparameter van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU positief en significant zou zijn, dan zou het eerder gevonden positief effect van verenigingsleven of het zitten bij

een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU enkel indirect langs algemeen sociaal vertrouwen lopen.

Als het effect van verenigingsleven of het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU verkleint maar toch positief en significant blijft, en de parameter van algemeen sociaal vertrouwen ook positief en significant is, is er bij Vlaamse adolescenten inderdaad een direct positief effect van verenigingsleven of het zitten bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU, maar zou dit effect ook deels indirect lopen via algemeen sociaal vertrouwen. De analyse zal de parameters van H1 en H1e dus vergelijken met die van H3 en H3e.

De verwachting is dat het eerder gevonden positief effect van verenigingsleven of het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU, zoals bij H1 en H1e, gemedieerd wordt door algemeen sociaal vertrouwen en dus zal verkleinen. Met andere woorden, de verwachting is dat *B1* en *B1e* groter zijn dan *B3* en *B3e*.

H3

H3: Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van verenigingsleven op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

Vertrouwen_EU = A3 + B3 x Verenigingsleven + B4 x Algemeen_sociaal_vertrouwen

Kolom 4 van tabel 6 toont dat het positieve effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, zoals in kolom 3 te zien, verdwijnt na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. *B3* is echter niet significant. Wel is deze parameter bijna significant. De p-waarde is namelijk 0,095. Zoals reeds vermeld gebruikt deze masterproef een grens van 5% en dus een p-waarde van maximum 0,05 om te kunnen spreken van significantie. Sommige sociale wetenschappers gebruiken een iets minder strenge grens van 10% en

dus een p-waarde van maximum 0.10 om te kunnen spreken van significantie. Bij gebruik van deze minder strenge grens is het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, onder controle van alle andere variabelen, echter wel significant.

$A3$ is gelijk aan 4,095. Dit betekent dat Vlaamse adolescenten die het afgelopen niet actief betrokken zijn geweest bij een of meerdere verenigingen, die totaal geen algemeen sociaal vertrouwen hebben, die vrouwelijk zijn, die 10 jaar zijn, die ASO volgen, die totaal geen politiek interesse hebben en die zeer weinig verwachte kennis van de EU hebben, een vertrouwen in de EU hebben van 4,095 op 10.

Als we de parameter $B3$ in kolom 4 van tabel 6 vergelijken met parameter $B1$ in kolom 2 van dezelfde tabel, zien we dat parameter $B3$ inderdaad kleiner is geworden. $B3$ is gelijk aan 0,177 en net niet significant. $B1$ is gelijk aan 0,230. Het enige verschil in deze regressies is dat bij $B3$ algemeen sociaal vertrouwen is opgenomen.

Dit alles betekent dat het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU verdwijnt na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Hier zijn twee redenen voor. De eerste reden is dat algemeen sociaal vertrouwen een positief effect heeft op het vertrouwen in de EU. In kolom 4 van tabel 6 zien we namelijk dat $B4$ gelijk is aan 0,138 en significant is. De tweede reden dat het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU verdwijnt na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen is omdat verenigingsleven een positief effect heeft op algemeen sociaal vertrouwen. Kolom 3 in tabel 12 toont immers dat $B2$ gelijk is aan 0,319 en significant is. Dit was te verwachten zoals beschreven in de literatuurstudie en bij de hypothesen. Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU wordt dus volledig gemedieerd door algemeen sociaal vertrouwen.

Opnieuw hebben alle controlevariabelen buiten het geboortjaar wel een significant effect op het vertrouwen in de EU. Een jongen zijn in plaats van een meisje, een hogere studierichting volgen, meer politieke interesse hebben en meer verwachte kennis van de EU zorgt voor een hoger vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Ook

algemeen sociaal vertrouwen vertoont zoals gezegd een positief en significant effect.

De gestandaardiseerde coëfficiënten van het vertrouwen in de EU geven een vergelijking tussen de sterkte van de effecten op het vertrouwen in de EU. Deze zijn weergegeven in tabel 18. Deze geven aan dat verwachte kennis van de EU (0,162), studierichting (-0,146) en algemeen sociaal vertrouwen (0,128) de grootste significante effecten hebben op het vertrouwen in de EU. Verenigingsleven is relatief klein (0,029) en nog kleiner is leeftijd (0,024). Merk op dat verenigingsleven net niet significant is. Wanneer de analyse een minder strenge toets gebruikt is dit effect echter wel significant, maar niet zo sterk als de voorgenoemde effecten.

Nu gaat de analyse over tot de laatste analyse, namelijk het verband tussen het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en het vertrouwen in de EU, met toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. De interpretatie hier is dezelfde als hierboven bij H3. Een vergelijking tussen *B1e* en *B3e* zal tonen of het eerder positief gevonden effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging, zoals bij *H1e*, nog steeds geldt met toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. De verwachting is opnieuw dat dit effect zal verkleinen en dat *B3e* dus kleiner is dan *B1e*. De vier andere verenigingen behandelt deze analyse niet omdat deze geen significant verband vertoonden eerder (zie de tweede redenen hierboven).

H3e

H3e: Het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten wordt gemedieerd door het positief effect van actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het algemeen sociaal vertrouwen en het positief effect van algemeen sociaal vertrouwen op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

**Vertrouwen_EU = A3e + B3e x Jeugdvereniging + B4e x
Algemeen_sociaal_vertrouwen**

Uit kolom 4 van tabel 11 blijkt het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging een direct significant positief effect heeft op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten en dat dit ook effect ook deels wordt gemedieerd door algemeen sociaal vertrouwen. Opnieuw blijkt dit uit een vergelijking van de parameters.

Alvorens deze paragraaf de parameters vergelijkt, interpreteert deze alinea het intercept. Het intercept $A3e$ is gelijk aan 4,239. Dit betekent dat Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging, totaal geen algemeen sociaal vertrouwen hebben, vrouwelijk zijn, 10 jaar zijn, ASO volgen, totaal geen interesse in de politiek hebben en zeer weinig verwachte kennis van de EU hebben, een vertrouwen in de EU van 4,239 op 10 hebben.

Deze alinea vergelijkt de twee parameters die duiden op het mediator effect. Parameter $B3e$ is gelijk aan 0,184 en is significant. Dit is het effect van het actief zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten, onder controle van de controlevariabelen en van algemeen sociaal vertrouwen. $B1e$ in kolom van dezelfde tabel is gelijk aan 0,228 en is ook significant. Dit is het effect van het actief zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten, onder controle van de controlevariabelen weliswaar, maar zonder algemeen sociaal vertrouwen. Het positief effect van het zitten bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bij de Vlaamse adolescenten verkleint dus na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen, maar het blijft aanwezig.

Er zijn opnieuw twee redenen waarom het effect van het zitten bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU verkleint na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. De eerste reden is dat algemeen sociaal vertrouwen een positief effect heeft op het vertrouwen in de EU. $B4e$ in kolom 4 van tabel 11 is namelijk gelijk aan 0,137 en is significant. De tweede reden is dat het zitten bij een jeugdvereniging ook een positief en significant heeft op het

algemeen sociaal vertrouwen. Tabel 17 toont immers dat *B2e* gelijk is aan 0,300 en significant is. Door deze twee redenen blijkt het dat het positief effect van het zitten bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU deels direct is en deels verklaard wordt door algemeen sociaal vertrouwen. Het positieve effect blijft weliswaar, maar verkleint duidelijk. Dit was te verwachten zoals beschreven in hypothesen.

Verder is opnieuw geslacht, studierichting, politieke interesse en verwachte kennis van de EU van belang voor het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Een jongen zijn, een hogere studierichting volgen, meer politieke interesse hebben en meer verwachte kennis van de EU hebben, naast het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging en meer algemeen sociaal vertrouwen hebben, een positief effect op het vertrouwen in de EU bij de Vlaamse adolescenten. Leeftijd heeft dus geen effect op het vertrouwen in de EU.

De gestandaardiseerde coëfficiënten geven opnieuw een vergelijking tussen de sterkte van de effecten op het vertrouwen in de EU. Tabel 19 toont deze gestandaardiseerde coëfficiënten. Ze zijn ongeveer gelijk aan de gestandaardiseerde coëfficiënten bij de analyse van verenigingsleven in tabel 18. Tabel 19 geeft dus aan dat verwachte kennis van de EU (0,164), studierichting (-0,148) en algemeen sociaal vertrouwen (0,126) het grootste effect hebben op het vertrouwen in de EU. Het kleinste, maar toch nog steeds significant positief effect is het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging (0,037).

Tabellen

Model	H1		H3
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten		
Constant	5.377(.100)***	4.684(.328)***	4.095(.338)***
Verenigingsleven	.628(.107)***	.230(.106)*	.177(.106)
Algemeen sociaal vertrouwen			.138(.018)***
Geslacht		.208(.072)**	.161(.072)*
Leeftijd		.088(.061)	.080(.062)
Studierichting		-.302(.037)***	-.284(.037)***
Politieke interesse		.215(.052)***	.235(.052)***
Verwachte kennis EU		.504(.054)***	.478(.053)***

Tabel 6 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; Standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H1a	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.907(.038)***	4.830(.320)***
Religieuze vereniging	.684(.307)*	.361(.294)
Geslacht		.212(.072)**
Leeftijd		.098(.061)
Studierichting		-.314(.037)***
Politieke interesse		.220(.052)***
Verwachte kennis EU		.508(.054)***

Tabel 7 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H1b	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.918(.037)***	4.850(.320)***
Jongerenafdeling politieke partij	.016(.552)	-.523(.532)
Geslacht		.207(.072)**
Leeftijd		.094(.061)
Studierichting		-.314(.037)***
Politieke interesse		.227(.053)***
Verwachte kennis EU		.513(.054)***

Tabel 8 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *:p<0,05; **:p<0,01; *:p<0,001**

Model	H1c	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.909(.038)***	4.839(.320)***
Vrijwilligerswerk	.233(.193)	.044(.186)
Geslacht		.210(.072)**
Leeftijd		.097(.061)
Studierichting		-.315(.037)***
Politieke interesse		.222(.052)***
Verwachte kennis EU		.510(.054)***

Tabel 9 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *:p<0,05; **:p<0,01; *:p<0,001**

Model	H1d	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.893(.044)***	4.849(.321)***
Cultuur- of kunstgroep	.091(.084)	-.021(.084)
Geslacht		.204(.075)**
Leeftijd		.097(.061)
Studierichting		-.316(.037)***
Politieke interesse		.233(.052)***
Verwachte kennis EU		.511(.054)***

Tabel 10 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *:p<0,05; **:p<0,01; *:p<0,001**

Model	H1e		H3e
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten		
Constant	5.813(.043)***	4.863(.320)***	4.239(.331)***
Jeugdvereniging	.436(.087)***	.228(.085)**	.184(.085)*
Algemeen sociaal vertrouwen			.137(.018)***
Geslacht		.210(.072)**	.163(.072)*
Leeftijd		.080(.062)	.073(.062)
Studierichting		-.306(.037)***	-.287(.037)***
Politieke interesse		.212(.052)***	.232(.052)***
Verwachte kennis EU		.512(.053)***	.484(.053)***

Tabel 11 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *:p<0,05; **:p<0,01; *:p<0,001**

Model	H2	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	4.627(.090)***	4.333(.298)***
Verenigingsleven	.449(.097)***	.319(.100)**
Geslacht		.333(.068)***
Leeftijd		.075(.057)
Studierichting		-.132(.034)***

Tabel 12 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H2a	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.017(.034)***	4.588(.290)***
Religieuze vereniging	-.287(.277)	-.287(.276)
Geslacht		.336(.068)***
Leeftijd		.084(.057)
Studierichting		-.153(.034)***

Tabel 13 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H2b	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.013(.034)***	4.569(.290)***
Jongerenafdeling politieke partij	-.107(.497)	.028(.494)
Geslacht		.338(.068)***
Leeftijd		.087(.057)
Studierichting		-.152(.034)***

Tabel 14 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H2c	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.009(.035)***	4.553(.290)***
Vrijwilligerswerk	.094(.177)	.139(.177)
Geslacht		.342(.068)**
Leeftijd		.089(.057)
Studierichting		-.151(.034)***

Tabel 15 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H2d	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	5.007(.040)***	4.542(.291)***
Cultuur- of kunstgroep	.021(.076)	.062(.079)
Geslacht		.353(.070)***
Leeftijd		.086(.057)
Studierichting		-.148(.034)***

Tabel 16 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H2e	
	Ongestandaardiseerde coëfficiënten	
Constant	4.925(.039)***	4.578(.289)***
Jeugdvereniging	.370(.080)***	.300(.081)***
Geslacht		.339(.068)***
Leeftijd		.067(.058)
Studierichting		-.137(.034)***

Tabel 17 Bron: Hooghe e.a., 2012a

Afhankelijke variabele: Algemeen sociaal vertrouwen; Ongestandaardiseerde coëfficiënten; standaarddeviatie tussen haakjes (); *: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,001$**

Model	H3
	Gestandaardiseerde coëfficiënten
Verenigingsleven	,029
Algemeen sociaal vertrouwen	,128***
Geslacht	,038*
Leeftijd	,024
Studierichting	-,146***
Politieke interesse	,082***
Verwachte kennis EU	,162***

Tabel 18 Bron: Hooghe e.a., 2012a
Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Gestandaardiseerde
coëfficiënten; *:p<0,05; **:p<0,01; *p<0,001**

Model	H3e
	Gestandaardiseerde coëfficiënten
Jeugdvereniging	,037*
Algemeen sociaal vertrouwen	,126***
Geslacht	,038*
Leeftijd	,022
Studierichting	-,148***
Politieke interesse	,081***
Verwachte kennis EU	,164***

Tabel 19 Bron: Hooghe e.a., 2012a
Afhankelijke variabele: Vertrouwen in de EU; Gestandaardiseerde
coëfficiënten; *:p<0,05; **:p<0,01; *p<0,001**

Conclusie

Deze masterproef onderzocht de rol van het verenigingsleven in het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Een statistische OLS regressiemethode analyseerde het effect van een aangemaakte variabele verenigingsleven en vijf soorten verenigingen op het vertrouwen in de EU bij de Vlaamse adolescenten. De analyse voegde ook de variabele algemeen sociaal vertrouwen toe aan de analyse om te kijken of het effect van verenigingsleven en het vertrouwen in de EU eventueel langs deze variabele loopt. Deze studie gebruikte de *Parent-Child Socialization Study 2012* waar 3429 adolescenten aan deelnamen. De meeste adolescenten waren 14 of 15 jaar.

Wat blijkt is dat verenigingsleven inderdaad een rol speelt in dit vertrouwen in de EU. De getoetste hypothesen zijn in te delen in drie grote delen. Deze conclusie behandelt deze drie delen van hypothesen achtereenvolgens.

Deze masterproef analyseerde dus het verband tussen een variabele verenigingsleven, samen met vijf aparte soorten verenigingen en vertrouwen in de EU. Het analyseerde eerst het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, zonder algemeen sociaal vertrouwen op te nemen. Dit gebeurde bij H1, H1a, H1b, H1c, H1d en H1d. De literatuurstudie toonde namelijk een positief verband tussen verenigingsleven en politiek vertrouwen (Keele, 2007, p. 252; Putnam, 1993, p. 167; Hooghe, 2003, p. 109; Brehm & Rahn, 1997, p. 1018).

Daarna analyseerde deze studie H2, H2a, H2b, H2c, H2d en H2e. Dit betrof het effect van verenigingsleven op algemeen sociaal vertrouwen. De literatuurstudie toonde een positief effect van verenigingsleven op algemeen sociaal vertrouwen (Putnam, 2000, pp. 18-20; Stolle, 1998, p. 497; Freitag & Bühlmann, 2009, p. 1551; Brehm & Rahn, 1997, p. 1017). Omdat dit verband reeds op voorhand te verwachten was, nam de analyse ook het effect op van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU met toevoeging van

algemeen sociaal vertrouwen. Daarmee onderzocht deze studie of het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU nog steeds aanwezig was, dat het verkleinde of dat het volledig verdween. Dit gebeurde in de analyse van H3 en H3e. De resultaten in deze discussie betreffen steeds resultaten met toevoeging van de controlevariabelen. De effecten van de controlevariabelen staan beschreven in het laatste deel van deze conclusie.

Het eerste deel van de hypothesen betreft H1, H1a, H1b, H1c, H1d en H1e. Deze onderzochten de relatie tussen verenigingsleven of soorten verenigingen en het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Algemeen sociaal vertrouwen is hier niet opgenomen. Het derde deel van hypothesen, H3 en H3e, neemt deze variabele wel op.

H1 ging het effect na van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, zonder toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Wat blijkt is dat adolescenten die actief zijn binnen een of meerdere verenigingen significant meer vertrouwen hebben in de EU dan adolescenten die bij geen enkele vereniging actief zijn. De hypothese werd dus bevestigd. Deze analyse was zonder de toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen.

Wat betreft H1a, H1b, H1c, H1d en H1e bleek enkel H1e een positief effect te tonen. Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging (H1a), een jongerenafdeling van een politieke partij (H1b), vrijwilligerswerk (H1c) of een cultuur- of kunstvereniging (H1d) hebben niet meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een van deze verenigingen. Algemeen sociaal vertrouwen is hier nog niet toegevoegd in de analyse.

H1e toonde wel een positief en significant effect. Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging. Opnieuw is algemeen sociaal vertrouwen hier niet opgenomen.

H2 ging het effect na van verenigingsleven op algemeen sociaal vertrouwen. Wat bleek is dat Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen meer vertrouwen hebben in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen. Deze hypothese werd dus bevestigd.

Wat betreft H2a, H2b, H2c, H2d en H2e bleek opnieuw enkel H2e een positief effect te tonen. Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een religieuze vereniging (H1a), een jongerenafdeling van een politieke partij (H1b), vrijwilligerswerk (H1c) of een cultuur- of kunstvereniging (H1d) hebben niet meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet actief zijn bij een van deze verenigingen.

H2e toonde wel een positief en significant effect. Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging hebben meer algemeen sociaal vertrouwen dan Vlaamse adolescenten die niet betrokken zijn bij een jeugdvereniging. Deze hypothese werd dus bevestigd.

Tot dusver blijkt het dat enkel Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen of bij een jeugdvereniging meer vertrouwen hebben in de EU dan Vlaamse adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen of bij een jeugdvereniging, zonder opname van algemeen sociaal vertrouwen in de analyse. Verder blijkt het dat ook enkel deze twee variabelen, verenigingsleven en jeugdvereniging, een positief effect hebben op het algemeen sociaal vertrouwen. Omdat de vier andere soorten verenigingen geen significant verband vertoonden, zijn deze weerhouden van de analyses die H1, H1a, H1b, H1c, H1d en H1e herhaalden, maar dan met toevoeging van de variabele algemeen sociaal vertrouwen. Dit gebeurde bij de analyses van H3 en H3e.

Van de laatste vijf hypothesen analyseerde deze masterproef dus enkel H3 en H3e. Dit betrof het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU met toevoeging van algemeen sociaal

vertrouwen in de analyse (H1) en het effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU met toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen (H3e). H3b, H3c en H3d zijn niet geanalyseerd omdat de hypothesen met de andere vier soorten verenigingen geen significant effect vertoonden in de voorgaande analyses. De analyses van H3 en H3e vormen het sluitstuk van de analyse omdat hier alle variabelen opgenomen zijn.

Wat blijkt bij H3, is dat het positief en significant effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten zoals gevonden bij H1 verdween na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Het effect is echter net niet significant (p-waarde is gelijk aan 0,095). Wanneer deze analyse de minder strikte grens van een p-waarde van maximum 0,10 aanneemt, is dit effect wel significant. Deze studie neemt echter een p-waarde van maximum 0,05 aan als significant. Dit betekent dat het effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU volledig gemedieerd wordt door algemeen sociaal vertrouwen. Vlaamse adolescenten met meer algemeen sociaal vertrouwen hebben dus meer vertrouwen in de EU. Dit algemeen sociaal vertrouwen heeft dus wel een positief effect op het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten.

De analyse van H3e gaf een ander beeld. Het positief effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU zoals gevonden bij H1e blijft aanwezig na toevoeging van algemeen sociaal vertrouwen. Het effect bleef dus positief en significant maar het verkleinde wel. Dit alles betekent dat het effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU deels direct is en deels gemedieerd wordt door algemeen sociaal vertrouwen. Onder controle van algemeen sociaal vertrouwen verkleint het effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU, maar blijft het significant en positief.

Tot slot geven de parameters en de gestandaardiseerde coëfficiënten van de controlevariabelen een interessant beeld. De analyses bij H3 en H3e zijn hier van belang, omdat hier alle variabelen in de analyse

zitten. De gestandaardiseerde coëfficiënten geven een vergelijking tussen de sterkte van de effecten op het vertrouwen in de EU. Wat blijkt is dat leeftijd geen significant effect heeft op het vertrouwen in de EU. De volgende variabelen vertoonden echter wel een significant effect. Deze geven aan dat verwachte kennis van de EU het grootste effect heeft. Vlaamse adolescenten die te kennen gaven dat ze veel wisten over de EU, hebben meer vertrouwen in de EU dan Vlaamse adolescenten die te kennen gaven dat ze weinig wisten over de EU. Het tweede sterkste effect was de studierichting. Een hogere waarde op deze variabele betekende een lagere studierichting. 0 stond voor ASO, 1 voor TSO, 2 voor KSO en 3 voor BSO. De gestandaardiseerde coëfficiënt was negatief. Dit betekent dat Vlaamse adolescenten die een hogere studierichting volgen meer vertrouwen hebben in de EU dan Vlaamse adolescenten die een lagere studierichting volgen. Daarna komt algemeen sociaal vertrouwen. Omdat deze studie het effect na ging van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU, en omdat algemeen sociaal vertrouwen werd toegevoegd aan dit model is dit in feite ook een controlevariabele. Wat bleek is dus dat Vlaamse adolescenten die veel algemeen sociaal vertrouwen hebben meer vertrouwen in de EU hebben dan Vlaamse adolescenten die weinig algemeen sociaal vertrouwen hebben.

Discussie

De voornaamste conclusie van deze masterproef is dat verenigingsleven een rol speelt in het vertrouwen in de EU bij Vlaamse adolescenten. Zo blijkt het dat leden van een jeugdvereniging meer vertrouwen hebben in de EU dan leden die niet bij een jeugdvereniging zitten. Verder heeft verenigingsleven in het algemeen ook een positief effect op het vertrouwen in de EU. Het effect was uiteindelijk net niet significant, maar het was wel positief. Wel is duidelijk gebleken uit de studie dat algemeen sociaal vertrouwen een positief en significant effect heeft op het vertrouwen in de EU bij deze jongeren. Het positief effect van verenigingsleven op het vertrouwen in de EU werd volledig gemedieerd door algemeen vertrouwen. Het positief effect van het actief betrokken zijn bij een jeugdvereniging op het vertrouwen in de EU bleek deels direct en deels gemedieerd door algemeen sociaal vertrouwen.

Deze conclusies liggen dus duidelijk in de lijn van wat er in literatuur staat. Zo beschrijft de literatuur dat mensen die participeren in verenigingen en burgerlijk engagement hebben, ook meer vertrouwen hebben in de politiek en de instituties eraan verbonden dan mensen die dit niet doen of hebben (Keele, 2007, p. 252; Putnam, 1993, p. 167; Hooghe, 2003, p. 109; Brehm & Rahn, 1997, p. 1017-1018). Deze studie bevestigt dit verband met jeugdvereniging en het vertrouwen in de EU bij jongeren. Het direct effect van verenigingsleven op het vertrouwen van de EU was positief, maar net niet significant.

Ten tweede liggen de resultaten van de studie volledig in de lijn met de literatuur met betrekking tot de relatie tussen verenigingsleven en algemeen sociaal vertrouwen. Zo beschrijft de literatuur dat mensen die participeren in verenigingen en actief zijn binnen allerhande organisaties ook meer sociaal vertrouwen hebben dan zij die dit niet doen of zijn (Putnam, 2000, pp. 18-20; Stolle, 1998, p. 497; Freitag & Bühlmann, 2009, p. 1551; Brehm & Rahn, 1997, p. 1017). Deze studie bevestigt deze relatie duidelijk. Het bleek dat Vlaamse

adolescenten die actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen meer algemeen sociaal vertrouwen hebben dan adolescenten die niet actief betrokken zijn bij een of meerdere verenigingen. Dit effect was significant en positief, ook met toevoeging van alle andere variabelen. De analyse toonde dit effect ook bij Vlaamse adolescenten die actief betrokken zijn bij jeugdverenigingen.

De verklaring van deze effecten is als volgt. In verenigingen wordt namelijk sociale solidariteit en behulpzaamheid aangeleerd. De verenigingen dienen als een school voor de solidariteit en voor het onderling vertrouwen tussen de leden. Deze leden hebben ook meer vertrouwen in de EU zo blijkt. Zeker bij een vereniging als een jeugdvereniging was het effect op algemeen sociaal vertrouwen en vertrouwen in de EU zeer sterk. De verklaring kan liggen in het feit dat deze leden socialer zijn dan niet leden. De leden voelen zich meer burgerlijk geëngageerd en zullen misschien later sneller in een bestuurlijke functie van hun lokale gemeente zetelen.

Dit alles betekent dat de overheid, of de EU, er baat bij heeft dat de Vlaamse jongeren burgerlijk geëngageerd zijn en actief betrokken zijn bij verenigingen. Ook heeft de overheid er baat bij dat het algemeen sociaal vertrouwen hoog is bij de jongeren. Verder heeft verenigingsleven, en zeker het actief zijn bij een jeugdvereniging, ook een positief effect op het algemeen sociaal vertrouwen. Dit betekent dat de overheid er baat bij heeft om verenigingen en jeugdverenigingen te promoten. Het beleid zou meer moeten inzetten op het bevorderen van het verenigingsleven en het burgerlijk engagement. Hoewel sommige effecten van het sommige verenigingen in deze studie niet significant waren, toonde verenigingen zoals een cultuur- en kunstgroep of vrijwilligerswerk een positief effect op het vertrouwen in de EU en het algemeen sociaal vertrouwen. Hoewel het niet significant was, was het wel positief.

Verder zijn de analyses van religieuze verenigingen en van de jongerenafdeling van een politieke partij niet relevant en niet geheel

bruikbaar ter verantwoording. Uit de beschrijvende statistieken bleek immers dat er maar zeer weinig adolescenten actief betrokken waren bij deze verenigingen. Dat er geen effect is vastgesteld, wilt dus niet zeggen dat er geen effect is, omdat er te weinig adolescenten bij deze verenigingen zitten om geldige conclusies te trekken. Dit laatste geldt dus voor de duidelijkheid niet voor jeugdvereniging. Bijna 30% van de adolescenten was het afgelopen jaar actief bij een jeugdvereniging. Deze conclusie is dus geldig en staat sterk wetenschappelijk gefundeerd.

Wat de controlevariabelen betreft is het voor beleidsmakers ook belangrijk om rekening te houden dat jongens, adolescenten die een hogere studierichting volgen en politiek geïnteresseerde jongeren meer vertrouwen hebben in de EU dan meisjes, adolescenten die een lagere studierichting volgen en politiek minder geïnteresseerde jongeren. Hetzelfde geldt voor algemeen sociaal vertrouwen. Ook hebben jongens meer algemeen sociaal vertrouwen dan meisjes en hebben adolescenten die een hogere studierichting volgen meer algemeen sociaal vertrouwen. Dit betekent dat de overheid of beleidsmakers moeten focussen op de eventuele gender problematiek die in deze studie bevestigd is. Verder moet ze meer inzetten op jongeren die een lagere studierichting volgen zodat deze niet nog meer vertrouwen in de EU verliezen of dat deze jongeren niet nog minder algemeen sociaal vertrouwen hebben.

Tot slot is er uiteraard nog verder onderzoek nodig om deze resultaten opnieuw te bevestigen of te weerleggen. Deze specifieke studie bij Vlaamse adolescenten is, na het doorgronden van alle literatuur, redelijk nieuw en heeft toch een unieke bijdrage aan het politicologische onderzoeksveld. Het is aan te raden om hierop verder te bouwen. Zo kan bijvoorbeeld een ruimer onderzoek met nog meer variabelen de relaties tussen verenigingsleven en politiek of sociaal vertrouwen inzicht bieden in de sterkte en geldigheid van de conclusies van deze studie. Verder onderzoek is dus nodig omdat er nog niet genoeg onderzoek is in dit veld. Aan te raden is het onderzoek verder te doen in Vlaanderen.

Bibliografie

1. Officiële publicaties of overheidspublicaties

European Commission (2012). Political participation and EU citizenship: Perceptions and behaviours of young people. *Education, Audiovisual and Culture Executive Agency*.

Standard Eurobarometer 79 (2013). Public opinion in the European Union: First results. *Standard Eurobarometer Spring 2013*, 79.

2. Gegevens uit databanken

Hooghe, M., Quintelier, E., Verhaegen, S., Boonen, J., & Meeusen, C. (2012a). In *PCSS 2012 dataset jongeren* [Dbase]. Leuven: KU Leuven.

European Social Survey (2002). In *ESS1e06_3* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

European Social Survey (2004). In *ESS2e03_3* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

European Social Survey (2006). In *ESS3e03_4* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

European Social Survey (2008). In *ESS4e04_1* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

European Social Survey (2010). In *ESS5e03* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

European Social Survey (2012). In *ESS6e01_1* [Dbase]. London: Social Sciences Building, City University London.

3. Uitgegeven bronnen

Almond, G., & Verba, S. (1963). *The civic culture. Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University Press.

- Bianco, W. T. (1994). *Trust: Representatives and constituents*. Michigan: University of Michigan Press.
- Hooghe, M. (2003). *Sociaal kapitaal in Vlaanderen: Verenigingen en democratische politieke cultuur*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Mortelmans, D., & Dehertogh, B. (2008). *Factoranalyse*. Leuven : Acco.
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone : The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
4. Artikels in verzamelwerken
- De Hart, J. (1999). Godsdienst, maatschappelijke participatie en sociaal kapitaal. In P. Dekker (Red.), *Vrijwilligerswerk vergeleken* (pp. 207-247). Den Haag: SCP/Elsevier.
- Newton, K. (1999). Social and political trust in established democracies. In P. Norris (Red.), *Critical citizens: global support for democratic governance* (pp. 169-187). Oxford: Oxford University Press.
- Van Deth, J. (1996). Voluntary association and political participation. In J. Van Deth (Red.), *Private groups and public life* (pp. 1-23). London: Routledge.
5. Wetenschappelijke studies
- Bekkers, R. (2012). Trust and volunteering: Selection or causation? Evidence from a 4 year panel study. *Political Behavior*, 34(2), pp. 225-247.
- Boonen, J., Hooghe, M., Meeusen, C., Quintelier, E., & Verhaegen, S. (2012). *Jeugdonderzoek 2012. Een eerste portret van de politieke en sociale overtuigingen van veertienjarige Vlaamse jongeren*. Leuven: KU Leuven.

- Brehm, J., & Rahn, W. (1997). Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital. *American Journal of Political Science*, 41(3), pp. 999-1023.
- Chiru, M., & Gherghina, S. (2012). Does the confidence in the EU spill over to the national level? A longitudinal analysis of political trust in Central Europe. *Perspectives on European Politics and Society*, 13(2), pp. 226-245.
- Dekker, P., & de Hart, J. (1999). Het sociaal kapitaal van de Nederlandse kiezer. *Tijdschrift voor Sociologie*, 20(3-4), pp. 303-331.
- Fennema, M., & Tillie, J. (2001). Civic community, political participation and political trust of ethnic groups. *Connections*, 24(1), pp. 26-41.
- Freitag, M., & Bühlmann, M. (2009). Crafting trust: The role of political institutions in a comparative perspective. *Comparative Political Studies*, 42(12), pp. 1537-1566.
- Harteveld, E., van der Meer, T., & De Vries, C. E. (2013). In Europe we trust? Exploring three logics of trust in the European Union. *European Union Politics*, 0(0), pp. 1-24.
- Hooghe, M., Quintelier, E., Verhaegen, S., Boonen, J., & Meeusen, C. (2012b). *Parent-Child Socialization Study (PCSS) 2012. Technical Report*. Leuven: KU Leuven.
- Inglehart, R. F. (2008). Changing values among Western Publics from 1970s to 2006. *West European Politics*, 31(1+2), pp. 130-146.
- Iyengar, S. (1980). Subjective political efficacy as a measure of diffuse support. *The Public Opinion Quarterly*, 44(2), pp. 249-256.
- Kaase, M. (1999). Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised participation in Western Europe. *West European Politics*, 22(3), pp. 1-22.

- Keele, L. (2007). Social capital and the dynamics of trust in government. *American Journal of Political Science*, 51(2), pp. 241-254.
- Levi, M. (1996). Social and unsocial capital: a review essay of Robert Putnam's *Making Democracy Work*. *Politics & Society*, 24(1), pp. 45-55.
- Mangum, M. (2011). Explaining political trust among African Americans: Examining demographic, media, and social capital and social networks effects. *The Social Science Journal*, 48(4), pp. 589-596.
- Miller, A. H. (1974). Rejoinder to "Comment" by Jack Citrin: political discontent or ritualism? *The American Political Science Review*, 68(3), pp. 989-1001.
- Nelsen, B. F., & Guth, J. L. (2003). Religion and youth support for the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 41(1), pp. 89-112.
- Newton, K. (2001). Trust, social capital, civil society and democracy. *International Political Science Review*, 22(2), pp. 201-214.
- Newton, K., & Zmerli, S. (2011). Three forms of trust and their association. *European Political Science Review*, 3(2), pp. 169-200.
- Putnam, R. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), pp. 65-78.
- Smith, E. S. (1999). The effects of investments in the social capital of youth on political and civic behavior in young adulthood: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 20(3), pp. 553-580.
- Stolle, D. (1998). Bowling together, bowling alone: The development of generalized trust in voluntary associations. *Political Psychology*, 19(3), pp. 497-525.

- Stolle, D., & Rochon, T. R. (1998). Are all associations alike? Membership diversity, associational type, and the creation of social capital. *American Behavioral Scientist*, 42(1), pp. 47-65.
- Tan, S. J., & Tambyah, S. K. (2011). Generalized trust and trust in institutions in Confucian Asia. *Social Indicators Research*, 103(3), pp. 357-377.